เราพูด ท่านวิพากษ์

รองศาสตราจารย์ ดร.ศิโรจน์ ผลพันธิน
และคณะ

สรุปเนื้อหาการบรรยายและการวิพากษ์

การอบรมหลักสูตรพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาก่อนแต่งตั้งให้มีและเลื่อนเป็นวิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ (ระยะที่ 96)

อบรมระหว่างวันที่ 18-21 พฤษภาคม 2564 (ออนไลน์)
ณ ศาลาชื่นอารมณ์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ศูนย์พัฒนาทุนมนุษย์
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

บรรณาธิกร
ดร.นงค์ลักษณ์ โชติวิทยธานินทร์
นางสาวพรพรรณ บัวทอง

สารบัญ

บรรยายพิเศษ "วิถีชีวิตใหม่ของครู"
รศ.ดร.ศิโรจน์ ผลพันธิน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยสวนดุสิต

รศ.ดร.ศจีมาจ ณ วิเชียร
รองคณบดีฝ่ายบริหารกิจการองค์กร
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนครเหนือ

7 — 1

การพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู
ดร.สิทธิพร เอี่ยมเสน
คณบดีคณะครุศาสตร์

ดร.จอย ทองกล่อมสี
ผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

11 — 2

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ผศ.ดร.ผดุง พรมมูล
ที่ปรึกษาอธิการบดี

วรรณสินท์ สัตยานุวัตร์
ผู้อำนวยการศูนย์วิเคราะห์นโยบาย
ติดตามและประเมินผล
สถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

17 — 3

วินัยและจรรยาบรรณวิชาชีพครู
นายกมล ศิริบรรณ
อดีตรองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

รศ.ดร.เจษฎ์ โทณะวณิก
ประธานคณะนิติศาสตร์
วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย

21 — 4

ครูกับวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ
รศ.ดร.สุขุม เฉลยทรัพย์
ประธานที่ปรึกษาอธิการบดี

สุปราณี นฤนาทนโรดม
รองเลขาธิการ ก.ค.ศ.

25 — 5

การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

รศ.ดร.ชนะศึก นิชานนท์
รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและพัฒนาการศึกษา

ผศ.ดร.ชนิดา มิตรานันท์
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การสร้างเครือข่าย
เพื่อการพัฒนาการเรียนการสอน

ดร.วรเวชช์ อ่อนน้อม
ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาทุนมนุษย์

ดร.วาสนา เตชะวิจิตรสาร
ผู้อำนวยการกลุ่มงานอาเซียน
สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย

รศ.ดร.ศุภเจตน์ จันทร์สาส์น
ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

ผู้นำทางวิชาการ

ผศ.ดร.กนกกานต์ วีระกุล
ผู้ช่วยอธิการบดี

ผศ.ดร.ปรีชา เติมสุขสวัสดิ์
ช่วยอธิการบดีฝ่ายประกันคุณภาพ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

ดร.ศุภศิริ บุญประเวศ
ประธานหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาและการสื่อสาร
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

รศ.ดร.วัชรพล วิบูลยศริน
อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย
มหาวิทยาลัยมหิดล

รศ.ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์
รองอธิการบดี ฝ่ายแผนและยุทธศาสตร์เพื่อสังคม
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การวิเคราะห์และประเมินผลการเรียนรู้

ผศ.ดร.จิตต์วิมล คล้ายสุบรรณ์
ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน

ผศ.ดร.สาธิดา สกุลรัตนกุลชัย
ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาผู้เรียน

ผศ.ทิพสุดา คิดเลิศ
รองผู้อำนวยการสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ

ดร.ลักษมณ สมานสินธุ์
ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ 2 กองการต่างประเทศ
สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม

รศ.ดร.สมหวัง ขันตยานุวงศ์
รองอธิการบดีฝ่ายพัฒนาบัณฑิตขั้นสูง และโครงการจัดตั้งวิทยาเขตสุพรรณบุรี
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผศ.สิวาลัย จินเจือ
อาจารย์ประจำหลักสูตร ภาควิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ
คณะเทคโนโลยีและการจัดอุตสาหกรรม
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

จิตวิทยาการเรียนรู้การให้คำปรึกษา

ผศ.ดร.ภริมา วินิธาสถิตย์กุล
อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์

รศ.ดร.นิธิพัฒน์ เมฆขจร
ประธานหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการแนะแนวและการปรึกษาเชิงจิตวิทยา
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

รศ.ดร.สิทธิพงศ์ วัฒนานนท์สกุหล
รักษาการแทน รองคณบดีฝ่ายบริหารและวางแผน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การออกแบบและการจัดการเรียนรู้

ผศ.ดร.วรัตต์ อินทสระ
อาจารย์ประจำคณะวิทยาการจัดการ

อาจารย์ ดร.สุวิมล สพฤกษ์ศรี
สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ
ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน
มหาวิทยาลัยศิลปากร

การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน

ผศ.พัศรินท์ ก่อเลิศวรพงศ์
อาจารย์ประจำหลักสูตรจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

รศ.ดร.อัชฌา อระวีพร
อาจารย์ประจำหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สถิติประยุกต์)
ภาควิชาสถิติ คณะวิทยาศาสตร์
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

การวางแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

รศ.ดร.เทื้อน ทองแก้ว
ที่ปรึกษาอธิการบดี

รศ.ดร.อรรณพ จีนะวัฒน์
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ แขนงวิชาบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

1. "วิถีชีวิตใหม่ของครู"

รศ.ดร.ศิโรจน์ ผลพันธิน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ในการเรียนการสอนออนไลน์ ผู้สอนมักจะมอบหมายงานจำนวนมาก เพราะไม่ทราบว่าจะสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนอย่างไร จึงเป็นการเพิ่มภาระงานให้กับเด็ก ครูจึงต้องพัฒนาตนเอง ทำงานกันเป็นทีม แบ่งหน้าที่ในการสอน การตอบคำถาม และการสรุปประเด็นจากการเรียนรู้ ใส่ความคิดต่อยอดจากสิ่งที่สรุป ก็จะทำให้ผู้เรียนได้ความรู้มากกว่าการสั่งงานเพียงอย่างเดียว

การเขียนสรุปและนำความรู้ไปวิเคราะห์ต่อยอดนี้ เรียกว่า Technical Report เป็นการเขียนสรุปแล้วเพิ่มเติมความรู้ใหม่เข้าไป เพิ่มความคิดเห็น ก็จะทำให้การเรียนมีการเปลี่ยนแปลงสมบูรณ์แบบมากขึ้น

การเรียนวิชาชีพครูในอดีต ทำให้เป็น "ครู" จากสิ่งที่เรียนมา แต่ปัจจุบัน "ความเป็นครูยุคใหม่" เกิดจากสิ่งที่ครูทำและเสริมสิ่งต่าง ๆ เข้าไป ทักษะการสื่อสารของครูจึงเป็นสิ่งสำคัญ

ครูต้องเปลี่ยนกระบวนการคิด ปรับ Mindset ทั้งด้านความรู้และการดำรงตน การประพฤติปฏิบัติ การเป็นแบบอย่างให้กับเด็ก

ครูต้องมีจิตวิญญาณความเป็นครู วิธีการประพฤติปฏิบัติของครูเป็นสิ่งที่จะสะท้อนจิตวิญญาณความเป็นครูได้เป็นอย่างดี

สิ่งที่ครูควรจะต้องพิจารณา

1. ปัจจุบันโลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เป็นยุค Disruption เปลี่ยนโดยการแทนที่ เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและไม่แน่นอน

2. เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาททางการศึกษามากขึ้น กระบวนการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงไป ไม่เหมือนกระบวนการเรียนรู้แบบปกติ ทักษะเดิมของครูที่มีอยู่จึงไม่เพียงพอ ครูจึงต้องพัฒนาทักษะเทคโนโลยีดิจิทัล จะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้เร็ว

3. สภาพแวดล้อมและบริบทของโรงเรียน โดยเฉพาะเรื่องอัตราการเกิดของประชากร ทำให้มีจำนวนผู้เรียนลดลง โรงเรียนที่ไม่มีนักเรียนก็จะถูกยุบ ครูจึงต้องมีความเข้มแข็ง จะทำให้โรงเรียนอยู่รอด ครูจึงเป็นทรัพย์สินที่มีค่าที่สุดของโรงเรียน ถ้าไม่พัฒนาก็จะเป็นทรัพย์สินที่ด้อยค่า

4. แนวทางชีวิตวิถีใหม่ ครูต้องตอบคำถามว่าจะพัฒนาตัวเองอย่างไรจึงจะช่วยพัฒนาเด็กให้มีการพัฒนาการเรียนรู้ได้ ต้องเรียนรู้ปรับตัวให้สอดคล้องกับเทคโนโลยี พัฒนากลับมาให้เร็วขึ้น (Resilience) มีทัศนคติที่เป็นบวก หาความรู้เพิ่มเติม ทำงานร่วมกันผู้อื่นได้

ชีวิตครูรูปแบบใหม่นั้นเป็นชีวิตที่ค่อนข้างลำบาก ครูจึงต้องเรียนรู้จากเด็กทั้งการคิดและการพูด ยอมรับการเปลี่ยนแปลง เราก็จะมองเห็นแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงไปสู่เป้าหมายได้

สิ่งที่เราเรียนรู้ใหม่ (New Skills) อาจไม่ใช่สิ่งที่เรารับรู้หรือสัมผัสโดยตรง แต่อาจเกิดจากการเรียนรู้ หรือต่อยอดแล้วเกิดสิ่งใหม่ สิ่งที่จำเป็นที่สุด คือ “ตัวครู” ต้องรู้จักใช้ทักษะความสามารถในการต่อยอดจากองค์ความรู้ที่ได้ เพื่อนำไปทำให้เกิดสิ่งใหม่

1. "วิถีชีวิตใหม่ของครู"

วิพากษ์โดย
รศ.ดร.ศจีมาจ ณ วิเชียร
รองคณบดีฝ่ายบริหารกิจการองค์กร
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนครเหนือ

การบรรยายพิเศษ วิถีชีวิตใหม่ของครู กล่าวถึงการเรียนการสอนในยุคปัจจุบันโดยเฉพาะการเรียนการสอนระบบออนไลน์ซึ่งเกิดการปรับเปลี่ยนในช่วงข้ามวันข้ามคืน ที่เรียกว่า Disruption เป็นสิ่งที่ผลักดันให้ครูต้องปรับตัวอย่างรวดเร็ว ซึ่งการนำความรู้ด้าน Technology digital มาใช้จึงเป็นสิ่งจำเป็น และเมื่อการเรียนการสอนขาดการปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนโดยตรงแบบเดิมผู้สอนจึงมักมอบหมายงานจำนวนมากส่งผลให้เกิดภาระการเรียนของผู้เรียน (student work load) ที่มากกว่าปกติ และลดทอนการมีส่วนร่วมในการเรียนรวมทั้งการฝึกทักษะการทำกิจกรรมกลุ่มด้วย ซึ่งจากการบรรยายครูจะต้องปรับเปลี่ยน Mindset เกี่ยวกับความรู้และวิธีปฏิบัติรวมทั้งตลอดการเรียนการสอนในยุคใหม่ เพื่อให้ทันต่อเทคโนโลยีดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงไป สอดคล้องกับแนวคิดของ Janelle Cox สรุปทักษะที่สำคัญสำหรับครูยุคใหม่ (modern teacher) จำนวน 9 ประการ ดังนี้ (15 Professional Development Skills for Modern Teachers)

อ้างอิงจาก

1. ความสามารถในการปรับตัว (Adaptability)

ในยุคสมัยนี้ครูต้องมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวให้เข้ากับทุกสิ่งได้ ซึ่งผู้บรรยายก็ได้กล่าวถึงจุดนี้ในตอนต้น

2. ความมั่นใจ (Confidence)

ครูต้องมีความมั่นใจในตัวเอง ในตัวผู้เรียนและผู้ร่วมงาน ความมั่นใจนี้ให้เกิดแรงบันดาลใจที่ทำให้การเรียนการสอนประสบความสำเร็จ ซึ่งผู้บรรยายก็ได้กล่าวรวมอยู่ในการทำงานเป็นทีม และ mind set ของครู

3. การสื่อสาร (Communication)

การสื่อสารจะเกิดขึ้นหลายทิศทางทั้งกับตัวผู้เรียนกับผู้ร่วมงานและผ่านช่องทางต่าง ๆ มากมาย ครูต้องปรับตัว เพื่อที่จะสื่อสารอย่างชัดเจนและตรงประเด็น โดยเน้นการทำความเข้าใจผู้เรียน

4. การทำงานเป็นทีม (Team Player)

ผู้บรรยายกล่าวถึงการพัฒนาตนเองการทำงานเป็นทีมกับครูผู้สอนโดยการทำหน้าที่แบ่งหน้าที่ในการสอนการตอบคำถามและการสรุปประเด็นจากการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดและต่อยอดได้มากกว่าการทำงานส่งตามสั่ง

5. การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Continuous Learner)

ผู้บรรยายกล่าวถึง สิ่งที่ครูจะควรจะต้องพิจารณา ในข้อสอง เรื่องเทคโนโลยีดิจิทัล ที่มีบทบาททางการศึกษามากขึ้น กระบวนการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงไป ทักษะเดิมของครูที่มีอยู่จึงไม่เพียงพอครูจึงต้องพัฒนาทักษะเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว

6. สภาพแวดล้อมและบริบทของโรงเรียน (Organization) (ข้อ 8 ต้นฉบับ)

ปัจจุบันอัตราการเกิดของประชากรส่งผลต่อจำนวนผู้เรียน ครูจึงต้องมีความเข้มแข็งช่วยให้โรงเรียนอยู่รอด ครูจะเป็นทรัพย์สินที่มีค่าที่สุดของโรงเรียน การพัฒนาตนเองจึงถือเป็นทรัพย์สินที่มีคุณค่ามาก

7. นวัตกรรม (Innovative) (ข้อ 9 ต้นฉบับ)

ชีวิตครูรูปแบบใหม่ ครูต้องเรียนรู้จากผู้เรียนทั้งการคิดและการพูดรวมทั้งการยอมรับการเปลี่ยนแปลงจึงจะมองเห็นแนวทางและนำไปสู่การพัฒนาได้ ครูจึงจำเป็นต้องใช้ทักษะความสามารถในการต่อยอดจากองค์ความรู้ที่ได้เพื่อนำไปทำให้เกิดสิ่งใหม่จึงจัดได้ว่ามีทักษะนวัตกรรม

2. การพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู

ดร.สิทธิพร เอี่ยมเสน
คณบดีคณะครุศาสตร์

จิตวิญญาณความเป็นครู เป็นสิ่งที่ครูทุกคนควรจะมี โดยเกิดจากการประพฤติปฏิบัติของครูที่เหมาะสม ทั้งนี้ “จิตวิญญาณความเป็นครู” นั้นเป็นสิ่งที่สร้างและพัฒนาได้

ครูที่ผู้เรียนชื่นชอบ คือ ครูที่มีเมตตากรุณา เอาใจใส่นักเรียนดี รองลงมาคือ ครูที่สอนเก่ง ดังนั้นสิ่งที่ครูเป็นจึงมีค่ามากกว่าสิ่งที่ครูสอน เพราะผู้เรียนนั้นมักจะจำไม่ได้ว่าครูสอนอะไร แต่จะจำได้ว่าครูนั้นเป็นคนดีเช่นไร

องค์ประกอบที่จะทำให้ครูสอนหนังสือได้อย่างมีประสิทธิภาพมีหลากหลาย เช่น ต้องมีความรู้ ประสบการณ์ การเรียนรู้ การสื่อสารที่ดี ใบอนุญาตการสอน แต่องค์ประกอบที่สำคัญ คือ ต้องมีความรักและเอาใจใส่

Passion & Caring การให้ความรัก ใส่ใจ และแบ่งปันผู้อื่น คือ สิ่งที่ทำให้ครูเป็นครูที่งดงาม

จิตวิญญาณ คือ ความเคารพ ความศรัทธา และความมุ่งมั่น

ครูมีเป้าหมายทั้งการพัฒนาตน และการพัฒนาเด็ก ครูที่แสวงหาวิธีการพัฒนาเด็ก เป็นครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู

ครูต้องสร้างจิตใจให้เป็นครู ครูต้องมี SKA ได้แก่ ทักษะ ความรู้ และทัศนคติที่ดี (Skill Knowledge Attitude) หรือ 3H (Head Heart Hand) ซึ่งหากเริ่มต้นจากการมีจิตใจที่ดี หรือมีทัศนคติที่ดีแล้ว ก็จะสร้างอย่างอื่น ๆ ตามมาได้

การสร้างจิตวิญญาณความเป็นครู

1) ทำกิจกรรมร่วมกัน (ไม่เพียงแค่สั่งให้เด็กทำ) จะทำให้ครูรู้จักและเข้าใจเด็กมากขึ้น

2) หมั่นดูแลช่วยเหลือ

3) เอื้อความรักและความเมตตา

4) รับฟังและให้อภัย ให้โอกาสเด็กได้พูด และ

5) ใส่ใจและให้เวลา

สิ่งที่ได้จากความที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู คือ ครูได้พัฒนาเด็กให้มีคุณภาพ สร้างพื้นฐานให้กับประเทศชาติ ครูจึงเป็นผู้พัฒนาทรัพย์สินความเป็นมนุษย์ อาจจะไม่ได้เห็นผลทันที ต้องใช้เวลา

สิ่งที่ลูกศิษย์จะจำครู คือ จำด้วยหัวใจ และการที่ลูกศิษย์จะจำครูด้วยหัวใจได้ ก็คือจำด้วยความมีจิตวิญญาณความเป็นครู

ครูจึงควรตระหนักเสมอว่า วิชาชีพครูเป็นวิชาชีพชั้นสูง จึงต้องทำงานด้วยใจมุ่งมั่นในการพัฒนาความเป็นครูของตนเองและมีจิตใจในการพัฒนาเด็ก

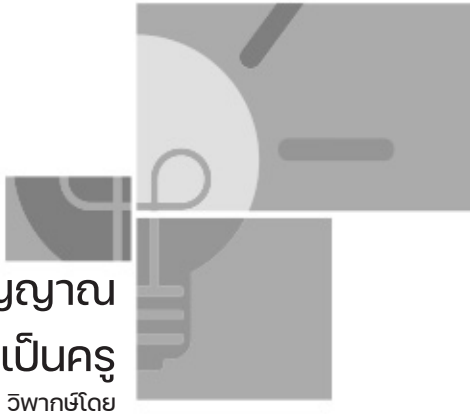

2. การพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู

วิพากษ์โดย
ดร.จอย ทองกล่อมสี
ผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เมื่อกล่าวถึงคำว่า ***"จิตวิญญาณ"*** ในความหมายที่เข้าใจได้ง่ายสามารถเปรียบได้เป็น ***"แก่น"*** ของความเป็นมนุษย์ของแต่ละคน ***"แก่น"*** คือส่วนที่เป็นของแท้ ของจริง แข็งแรงอยู่ภายใน มีความคงทน หรืออาจจะเรียกได้ว่า เป็น ***"ความเป็นตัวตนจริง ๆ"*** ของบุคคล ที่อยู่ภายในจิตใจ ของมนุษย์แต่ละคน

"จิตวิญญาณ" ของแต่ละคน ค่อย ๆ เกิดขึ้นจากการบ่มเพาะ ตั้งแต่วัยเยาว์ ภายใต้ปัจจัยที่ส่งผลหลายด้าน ประกอบกัน อาทิ สังคม ศาสนา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ ตลอดจนปัจจัยแวดล้อมอื่นๆที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ก่อเกิดขึ้นภายใต้จิตสำนึก และถูกจดจำ ด้วยกระบวนการทางสมอง สะสม ก่อร่างสร้างตัวจนเป็น "แก่น" ภายในตัวตน ดังนั้น ***"จิตวิญญาณ" จึงเป็นสิ่งที่ถูกพัฒนา หล่อหลอม อย่างต่อเนื่อง***ตลอดมา ขึ้นอยู่กับว่า แนวโน้ม

การพัฒนาจิตวิญญาณ นั้น ๆ จะ***เป็นไปในทางสร้างสรรค์ หรือจะเป็นไปในทางเสื่อม*** ที่จะส่งผลกระทบต่อสังคมตั้งแต่ระดับจุลภาค จนถึงมหภาค นั่นหมายถึงว่า เมื่อจิตวิญญาณ ที่แสดงออกมาสู่พฤติกรรม หรือการกระทำ ทั้ง กาย วาจา จิต ของบุคคลแล้ว เป็นการยากที่จะย้อนเวลา กลับไปเปลี่ยนแปลง แนวคิด การกระทำ ในวัยเยาว์ให้เปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้น การพัฒนาจิตวิญญาณ จึงเป็นกระบวนการที่สำคัญ ที่ต้องพัฒนา บ่มเพาะด้วยการมี ***"พี่เลี้ยง หรือ Coach"*** ที่เป็นต้นแบบ แนะนำ ชี้แนะ ชักชวน โน้มน้าว ด้วยกลยุทธ์ หรือยุทธวิธี ที่แตกต่างกันไป ตั้งแต่วัยเยาว์ ซึ่งไม่สามารถจะใช้วิธีเดียว แบบแผนเดียว ไปพัฒนา จิตวิญญาณ คนทุก ๆ คน ให้เป็นไปในแบบเดียวกัน ได้

เมื่อชีวิตของคน คนหนึ่ง ที่เกิดมาต้องมี ***"พี่เลี้ยง หรือ Coach"*** ทุกๆ คน สามารถตอบตัวเองได้แล้วว่า ***Coach คนแรกในชีวิตของเราคือใคร...?*** คำตอบคือ ***"พ่อ แม่ ผู้ปกครอง" ผู้ซึ่งบ่มเพราะดูแลเรา คือ "ครู" คนแรกของชีวิตเรานั่นเอง***

"การสร้างจิตวิญญาณความเป็นครู" จึงไม่ต่างอะไร จาก ***"การพัฒนาจิตวิญญาณของผู้ซึ่งทำหน้าที่ มีบทบาทเสมือน พ่อ แม่ ผู้ปกครอง"*** ซึ่งจำเป็นต้องมีการพัฒนาทักษะที่สำคัญ ดังนี้

1. มีความรับผิดชอบ รับผิดชอบต่อชีวิตของคน คนหนึ่ง ให้เติบโตอย่างมีคุณภาพให้สามารถรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว สังคม ประเทศชาติ และมวลมนุษยชาติ ได้อย่างมีศักยภาพ สามารถเป็นต้นแบบส่งต่อให้กับรุ่นต่อ ๆ ไปได้

2. มีสติและปัญญา ที่จะสร้างสรรค์องค์ความรู้ สร้างสรรค์นวัตกรรม ต่อยอดความรู้ เรียนรู้ภูมิปัญญาที่แตกต่าง สามารถพัฒนา ประยุกต์ ใช้ในการครองตน ครองคน ครองงาน ได้อย่างเข้มแข็ง แม้ต้องเผชิญกับความท้าทายหรือความยากลำบาก อุปสรรคนานัปประการ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา

3. มีวุฒิภาวะและสัมมาคารวะ อย่างสมเหตุสมผล เมื่อต้องมีบทบาทเป็น ***"ผู้นำ"*** ต้องสามารถนำได้อย่างสง่าภาคภูมิ เมื่อต้องรับบทบาทเป็น ***"ผู้ตาม"*** ก็สามารถเป็นผู้ร่วมงานในทีมได้อย่างเข้มแข็ง ด้วยหลักตรรก สามารถประยุกต์ใช้ทั้งศาสตร์ และศิลป์ อย่างมีคุณภาพเป็นที่ประจักษ์ ยอมรับด้วยความภาคภูมิสมศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์

4. เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยหลัก ***พรหมวิหาร 4*** ซึ่งเป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ คือ ***เมตตา*** มีความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข ***กรุณา*** คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ***มุทิตา*** คือ มีความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี และ ***อุเบกขา*** คือการรู้จักวางเฉย

การพัฒนาจิตวิญญาณแห่งความเป็นครู จึงเป็นรูปแบบการพัฒนาตั้งแต่ระดับ***ปฐมภูมิ ทุติยภูมิ*** และ ***ตติยภูมิ*** อันเป็นวงจรแห่งการพัฒนาทักษะชีวิตที่จะนำไปสู่การพัฒนาสังคม และประเทศชาติ สืบไป

3. หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผศ.ดร.ผดุง พรมมูล
ที่ปรึกษาอธิการบดี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ได้มีพระราชดำริเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่ของใหม่ แต่เป็นมองย้อนหลังในอดีต นำมาวิเคราะห์เรียบเรียงใหม่ และสังเคราะห์มาเป็นเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักคิด 3 เรื่อง คือ

1) ตัวเราต้องรู้จักพอประมาณ

2) มีเหตุมีผล ใช้ตรรกะในการคิดวิเคราะห์

3) มีภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิต ประกอบด้วยการมีความรู้และคุณธรรม หลักคิดนี้เรียกว่า 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ใช้เวลาในการศึกษาวิเคราะห์ และสังเคราะห์สรุปออกมาเป็นหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้

ในการจะอยู่ยั่งยืนนั้น คนเราจะต้องมีความสุขในการกิน การเป็นอยู่ และที่อยู่อาศัย หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้จึงให้ความสำคัญกับเรื่องอาหาร ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม เพราะการใช้ชีวิตแบบการ

ตามโลกกระแสสมัยใหม่มากเกินไป อาจเป็นกับดักและทำให้เกิดสิ่งที่เราคาดไม่ถึงก็เป็นได้ หลักเศรษฐกิจพอเพียงจึงเกิดขึ้นเพราะต้องการให้มนุษย์อยู่ได้อย่างยั่งยืน

ตัวอย่างการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต

เช่น การพัฒนาที่ดินเพื่อใช้เป็นที่กินที่อยู่ ปลูกบ้านในพื้นที่พอเหมาะ ปลูกพืช 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง

หลักการพัฒนาที่ดินเป็นสวนป่าสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้ เช่น ภูมิศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษา ศิลปะ ดนตรี ฯลฯ โดยสามารถนำหลักคิดไปปรับเป็นแหล่งห้องเรียนได้ทุกวิชา โดยอาศัยวิธีคิดของครู ครูต้องปรับวิธีคิด นำไปปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้แต่ละรายวิชา

กระทรวงศึกษาธิการได้มีการพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมแต่ละพื้นที่ เรียกว่า หลักสูตรฐานสมรรถนะ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นหลักสูตรหนึ่งที่สามารถนำไปจัดการเรียนการสอนพัฒนานวัตกรรมได้ เช่น การคิดพัฒนาเครื่องมือเครื่องใช้แปรรูปทางการเกษตร เป็นต้น โดยครูต้องช่วยเหลือเด็ก ให้ข้อคิด ชักชวนให้เกิดการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เป็นกรอบแนวคิดที่มุ่งให้ทุกคนสามารถพึ่งพาตัวเองได้ รวมถึงการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น จนเกิดความยั่งยืน คำว่า “พอเพียง” มีหลักสำคัญ 3 ประการ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี (ความรู้คู่คุณธรรม)

เศรษฐกิจพอเพียงทำได้ 3 ระดับ คือ ระดับครอบครัว ระดับชุมชน/ประเทศ และระดับนานาชาติ/ระดับโลก

นับได้ว่าหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหัวใจสำคัญ เป็นแกนการคิดที่สำคัญของประเทศ อยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ต้องไม่ใช่แค่การท่องจำ แต่ต้องเกิดจากการปฏิบัติซ้ำ ๆ จนเป็นนิสัย เป็นแนวปฏิบัติ จนกลายเป็นวิถีชีวิตของคนไทยที่ดีขึ้น

3. หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

วิพากษ์โดย
วรรณสินท์ สัตยานุวัตร์
ผู้อำนวยการศูนย์วิเคราะห์นโยบาย ติดตามและประเมินผล
สถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

1. บทความนี้นำเสนอสิ่งที่รับทราบกันโดยพื้นฐานได้ครบถ้วน มิได้นำเสนอสิ่งที่เกินกว่าความเข้าใจของผู้คนทั่วไปในสังคม อาจจะกล่าวได้ว่าบทความนี้มีโครงสร้างเนื้อหาหลักเป็นบทย่อความจาก “เศรษฐกิจพอเพียง[1]” ใน Web Page ของมูลนิธิชัยพัฒนา

2. จุดที่ผมมีข้อเสนอให้ปรับหรือศึกษาเพิ่มเติม มี 2 ประเด็น

a. ขอเสนอเพื่อพิจารณาใช้ชื่อเต็ม ๆ ว่า “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” แทนคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” ทั้งนี้โดยส่วนตัวผมเห็นว่า สังคมไทยโดยเฉลี่ยใช้คำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” ในมิติของการไม่มุ่งมั่นและขาด Passion ในการพัฒนาต่อตนเองและต่อส่วนรวม

[1] https://www.chaipat.or.th/site_content/item/1309-2010-06-03-09-50-07.html

b. ตัวอย่างประกอบนำเสนอสิ่งที่เรียกว่า “ทฤษฎีใหม่” ทั้งนี้การนำเสนอตัวอย่างประกอบเพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นการประยุกต์ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอาจจะพิจารณานำเสนอสิ่งที่สอดคล้องกับชีวิตการทำงานประจำวันในสังคมเมืองหรือสอดคล้องกับชีวิตงานในภาคธุรกิจที่แข่งขัน

3. จุดที่ผมเห็นต่างจากท่านผู้เขียนคือ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” สามารถประยุกต์เข้าการกับ “การใช้ชีวิตแบบการตามโลกกระแสสมัยใหม่” ทั้งนี้ท่านผู้เขียนร้อยเรียงตรรกะตามลำดับที่อาจจะชี้นำผู้อ่านให้เข้าใจว่า “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และ“การใช้ชีวิตแบบการตามโลกกระแสสมัยใหม่” เป็นสิ่งที่ประยุกต์เข้ากันไม่ได้ จุดนี้ผมเห็นว่าการนำ 3 ห่วง 2 เงื่อนไขมาประกอบการตัดสินใจทั้งการทำงานและการเลือกบริโภคตามโลกกระแสสมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามระบบทุนนิยมและกลไกตลาด สามารถใช้ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาเพื่อประกอบการตัดสินใจได้เป็นอย่างดี

4. จุดที่ผมเห็นด้วยอย่างยิ่งกับท่านผู้เขียนคือ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ทำได้ 3 ระดับ คือ ระดับครอบครัว ระดับชุมชน/ประเทศ และระดับนานาชาติ เพราะเป็นปรัชญาประกอบการตัดสินใจในการเลือกสิ่งต่าง ๆ จุดนี้กล่าวได้ว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสอดคล้องกับพื้นฐานหลักการตัดสินใจตามองค์ความรู้ของวิชาเศรษฐศาสตร์จุลภาค

4. วินัยและจรรยาบรรณวิชาชีพครู

นายกมล ศิริบรรณ
อดีตรองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

วินัยและจรรยาบรรณ คือ เกราะคุ้มกันความเป็นครู เพราะวิชาชีพครูเป็นวิชาชีพชั้นสูง ต้องมีใบประกอบวิชาชีพ และต้องมีวินัยจรรยาบรรณติดตัวเสมอ

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ได้ให้กับครูไว้ตอนหนึ่งคือ “เป็นครูใช่ไหม ฝากเด็ก ๆ ด้วยนะ ช่วยสอนให้เขาเป็นคนดี” แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของครูได้เป็นอย่างดี

ครูจึงต้องพิจารณาหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองว่าประพฤติปฏิบัติเหมาะสมหรือไม่ มีความเป็นครูแล้วหรือไม่ จิตใจที่มีต่อวิชาชีพครูเป็นอย่างไร

วินัยและจรรยาบรรณวิชาชีพครู

จรรยาบรรณต่อตนเอง ได้แก่ การมีวินัยในตนเอง ประพฤติตนเหมาะสม พัฒนาบุคลิกภาพทั้งภายนอกและภายใน พัฒนาวิสัยทัศน์ ทันต่อการเปลี่ยนแปลง คนเราถ้าคิดจะเป็นคนดี จะต้องดีทั้งต่อหน้าและลับหลัง

จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ได้แก่ การรักและศรัทธาในวิชาชีพ สร้างสรรค์เทคนิคและวิธีการใหม่ ๆ เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ เทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงผู้เรียนได้บางส่วน แต่ครูสามารถเปลี่ยนแปลงผู้เรียนและเปลี่ยนแปลงชีวิตผู้เรียนได้ทันที

จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมอาชีพ ได้แก่ การเห็นใจช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างสร้างสรรค์ ยึดมั่นระบบคุณธรรม รัก สามัคคี ร่วมมือร่วมใจ ผนึกกำลังในการพัฒนาการศึกษา เสียสละ เอื้ออาทร ให้ความช่วยเหลือเพื่อน ให้กำลังใจกันทั้งทางกายและทางใจ ความมีน้ำใจให้แก่กันและกัน จะเป็นสิ่งที่อยู่กับเรายาวนาน

จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ ได้แก่ การรัก เมตตา เอาใจใส่ ให้กำลังใจผู้รับบริการ ให้บริการด้วยความเต็มใจและเสมอภาค ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี รับฟัง และร่วมทำงานกับผู้รับบริการ ครูต้องคำนึงถึงผลที่จะเกิดกับนักเรียนเป็นสำคัญ

จรรยาบรรณต่อสังคม ได้แก่ การรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม ให้ความสำคัญกับชุมชน สังคม

ความรู้สึกหรือความรักนั้นมีความหมายเทียบเท่ากับเหตุผล เรื่องการมีวินัยและจรรยาบรรณ จึงต้องเริ่มตั้งแต่ความรักในตนเอง วิชาชีพ เพื่อนร่วมวิชาชีพ ผู้รับบริการและชุมชน

ความสำเร็จนั้นไม่ได้เกิดขึ้นภายในหนึ่งวัน แต่เป็นผลรวมของความพยายามทีละเล็กละน้อยที่ทำต่อเนื่องอย่างไม่ลดละ

“วิชาชีพครู” จะอยู่ได้ ครูต้องมี “ความเป็นครู”

4. วินัยและจริยธรรม

วิพากษ์โดย
รศ.ดร.เจษฎ์ โทณะวณิก
ประธานคณะนิติศาสตร์
วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย

วินัยและจริยธรรมเป็นเครื่องรักษาคลองธรรมไว้ในบุคคลทุกวิชาชีพ ทุกสาขาอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นการงานใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการงานสำคัญที่สุดในการสร้างคน ให้คนไปสร้างชาติ คือ งานของความเป็นครู แต่การจะพูดเรื่องวินัยและจริยธรรม ไม่ใช่ใคร ๆ ก็พูดได้ ตัวผู้เขียนเองก็ไม่ใคร่จะสันทัด วินัยอันพอมีอยู่ ก็ยังไม่ถึงกับเหมาะสม เรื่องจริยธรรมของตน ก็ยังเหนียมอายที่จะบอกว่ามีอยู่พอพูดได้

โชคดีที่ได้อานิสงส์จากการที่คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ร่วมกับองค์กรกลางบริหารงานบุคคลประเภทต่าง ๆ ได้จัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมตามมาตรา ๗๖ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ และได้อาราธนางานเขียนของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) มาพิมพ์เผยแพร่อยู่ ๕ เรื่อง ซึ่ง ๒ ใน ๕ นั้น คือ วินัย เรื่องใหญ่กว่าที่คิด และการพัฒนาจริยธรรม จึงได้น้อมนำมาสรุปพอเป็นสังเขป ณ ที่นี้

เรื่องวินัย ที่ว่าใหญ่กว่าที่คิดนั้น เป็นเพราะเมื่อคนไม่มีวินัย ก็จะไม่เคารพหลักการ กฎเกณฑ์ และกติกา ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นรากฐานของสังคม ยิ่งสังคมประชาธิปไตยที่ผู้คนมีสิทธิและเสรีภาพกันในระดับที่ถือได้ว่าสูงเป็นส่วนใหญ่ หากขาดไร้ซึ่งวินัย บ้านเมืองยิ่งวุ่นวาย คนทั่วไปไม่มีวินัยก็ย่ำแย่แล้ว ครูบาอาจารย์ไม่มีวินัย ย่อมจะถ่ายทอดความมีวินัยไปสู่ลูกศิษย์ลูกหาไม่ได้

วินัยนี่เป็นเรื่องใหญ่มากในทางศาสนา เช่น พุทธศาสนามีคำว่าธรรมวินัย ซึ่งมีความสำคัญถึงขนาดพระพุทธองค์ตรัสว่า เมื่อกาลสิ้นไปแห่งพระองค์แล้ว ให้เอาธรรมวินัยเป็นเหมือนศาสดา เพราะธรรมนั้น คือกฎของธรรมชาติ ส่วนวินัยนั้น คือกฎของมนุษย์ วินัยต้องมีความจริงในธรรมชาติ เป็นฐาน และกฎเกณฑ์ที่มนุษย์วางเอาไว้ก็เพื่อให้ผสานได้กับธรรม คือธรรมชาตินั่นเอง เมื่อทำได้ดังนี้ มนุษย์ก็จะเกิดความจริงแท้ขึ้นในใจ และจะทำให้ระบบ-ระเบียบทุกอย่างของชีวิต เป็นไปด้วยดี มีปัญญาที่ดี ตามมาด้วยเจตนาที่ดี เป็นครูก็จะเป็น ครูที่ดี เป็นศิษย์ ก็จะเป็น ศิษย์ที่ดี

ส่วนเรื่องของจริยธรรมนั้น คือ จริยะ กับ ธรรม คือ ความประพฤติอยู่ในธรรม ดังที่กล่าวไปแล้ว ธรรม คือ ธรรมชาติ ซึ่งจำเดิมนั้น ในความเป็นมนุษย์ถึงแม้จะพกนำสิ่งต่าง ๆ ติดตัวมาแต่เกิด แต่พื้นเดิมของจิตนั้นเหมือนผ้าขาว ยังไม่ถูกแปดเปื้อนด้วยอันใด แต่เมื่อเติบใหญ่มีกิเลส ตัณหา ความต้องการ ความอยากได้ อยากมี อยากเป็น ต่าง ๆ นานา เข้ามาสู่จิตใจ จำเดิมแต่ความเป็นผ้าขาวนั้นก็จะค่อย ๆ หายไป เป็นผ้าสีหม่น สีหมอง เทาไปเรื่อย ๆ จนหากไม่ได้รับการทำความสะอาด ก็จะถึงขั้นดำไปก็เป็นได้ ซึ่งมันไกลจากธรรมชาติไปโขนัก จะต้องดึงมันกลับมา ก็โดยความประพฤติ หรือจริยะ ที่ตั้งมั่นไว้ดี ตั้งมั่นไว้ถูกที่ สอดคล้องกับธรรมชาติอันควรจะเป็นของจิต ก็จะน้อมนำพาเอากาย คือ ตนไปสู่หนทางที่ดี เป็นครูก็มีความประพฤติที่ดี เป็นศิษย์ก็มีความประพฤติที่ดี นั่นคือ ต่างพากันมีจริยธรรมนั่นเอง

สังคมทุกวันนี้ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย หลงกันแต่พัฒนาการด้านวัตถุอย่างที่เขาเรียกกันว่า วัตถุนิยม ซึ่งมุ่งแต่จะบำรุงบำเรอปรนเปรอตัวให้มากที่สุด บางรายเป็นหนี้เป็นสินก็เพราะความลุ่มหลงงมงายในวัตถุนี้นั่นเอง เป็นครูติดหนี้ติดสิน ใช้ชีวิตไม่ระมัดระวังเห็นเงินเป็นใหญ่ เห่อเหิม คือ จริยะบกพร่อง ห่างไกลธรรมะ จะสอนศิษย์ให้รู้จักคุณค่าที่แท้จริงของชีวิตก็ยาก จะส่งเสริมให้ศิษย์มัธยัสถ์อดออมก็ลำบาก ดังนั้น จึงควรพากันเห็นให้ถูก ให้ตรง ว่าวินัยและจริยธรรมนั้นสำคัญมาก หากขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใด ครูก็เหลว ศิษย์ก็ล้ม ประเทศชาติก็ล่มจม ให้พากันตระหนักไว้ให้จงดี

5. ครูกับวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ

รศ.ดร.สุขุม เฉลยทรัพย์
ประธานที่ปรึกษาอธิการบดี

วิทยฐานะ หมายถึง ตำแหน่ง ความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ หรือความเชี่ยวชาญของข้าราชการครูในการปฏิบัติงานวิชาชีพ การเลื่อนวิทยฐานะจึงเป็นการบ่งบอกถึงความรู้ความสามารถของครู

ครู ต้องมีการพัฒนากระบวนการคิด การทำงาน และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ จึงจะแสดงให้เห็นถึงความเป็นวิชาชีพชั้นสูงของครู มีเสรีภาพในวิชาชีพนั้น ๆ มีจรรยาบรรณ และมีสถาบันวิชาชีพรับรอง (คุรุสภา)

1. รู้ตัวตนของครู

มาตรา 38 กำหนดให้ตำแหน่งครู ประกอบด้วยครูผู้ช่วย ครู อาจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์

มาตรา 39 กำหนดวิทยฐานะครู ได้แก่ ชำนาญการ ชำนาญการพิเศษ เชี่ยวชาญ และเชี่ยวชาญพิเศษ

ครูต้องรู้จักตัวตนของตนเอง วางแผนการพัฒนา การทำผลงาน และขั้นตอนวิธีการในการยื่นขอวิทยฐานะ เพื่อให้สามารถดำเนินการได้ทันเวลา

ครูต้องมีกัลยาณมิตร รู้จักกัน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ใช้ช่องทางการสื่อสารให้เกิดประโยชน์

2. บทบาทครูชำนาญการพิเศษ

สร้างวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่มีความสำเร็จทางวิชาการ สร้างบรรยากาศทางการศึกษาที่อบอุ่น ปลูกฝังภาวะผู้นำให้กับบุคคลอื่น ปรับปรุงการเรียนการสอน ทำหน้าที่บริหารจัดการคน ข้อมูล และกระบวนการ

เมื่อได้รับวิทยฐานะ จะได้รับโอกาสและความก้าวหน้าต่าง ๆ เป็นการพัฒนาหน้าที่ให้สมบูรณ์ ผลงานถูกเผยแพร่เป็นต้นแบบให้สถานศึกษาอื่น ๆ เป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านวิชาการและสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ

3. ทำอย่างไร? จึงจะมีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ

ดำรงตำแหน่งครูชำนาญการมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี มีภาระงานสอนไม่ต่ำกว่าที่กำหนด มีผลงานปฏิบัติงานด้านการเรียนการสอนการพัฒนาผู้เรียนย้อนหลัง 2 ปี

ประเมิน 3 ด้าน คือ

1) ด้านวินัย คุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ

2) ด้านความรู้ความสามารถ และ

3) ด้านผลการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย ผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และผลงานทางวิชาการ

4. ข้อสังเกตเกี่ยวกับผลงานทางวิชาการ

ด้านคุณภาพของผลงานต้องมีความสมบูรณ์ของเนื้อหาสาระ และความถูกต้องตามหลักวิชาการ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การพิมพ์และการจัดรูปแบบถูกต้อง

ด้านประโยชน์ของผลงานวิชาการ เป็นประโยชน์ต่อความก้าวหน้าทางวิชาการหรือวิชาชีพ ใช้เป็นแหล่งอ้างอิง หรือเป็นแบบในการปฏิบัติได้เป็นอย่างดี

5. ครูกับวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ

วิพากษ์โดย
สุปราณี นฤนาทนโรดม
รองเลขาธิการ ก.ค.ศ.

วิทยฐานะ เป็นระบบความก้าวหน้าของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาสำหรับตำแหน่งที่มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ

ตำแหน่งครู เป็นอีกตำแหน่งหนึ่ง ที่กำหนดให้มีวิทยฐานะ 4 วิทยฐานะ ได้แก่ ครูชำนาญการ ครูชำนาญการพิเศษ ครูเชี่ยวชาญ และครูเชี่ยวชาญพิเศษ ใน 4 วิทยฐานะของตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ ถือว่ามีจำนวนมาก ซึ่งเส้นทางหรือช่องทางการเข้าสู่วิทยฐานะดังกล่าวมาจากหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ.กำหนด จากอดีตจนถึงปัจจุบันนับแต่พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 ใช้บังคับ ก.ค.ศ. ได้ประกาศใช้หลักเกณฑ์ฯ จำนวนหลายหลักเกณฑ์ สำหรับวิทยฐานะตั้งแต่ชำนาญการพิเศษลงไป ก.ค.ศ.ได้กำหนดให้ อ.ก.ค.ศ.ที่ ก.ค.ศ.ตั้ง หรือ กศจ.เป็นผู้พิจารณาอนุมัติ ส่งผลให้การดำเนินการสะดวกและรวดเร็วขึ้น

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าผู้ดำรงตำแหน่งครูจะมีหรือเลื่อนวิทยฐานะตามหลักเกณฑ์ใดก็ตาม สิ่งที่เหมือนกันคือต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบ ลักษณะงานที่ปฏิบัติ รวมทั้งวินัยคุณธรรม จริยธรรม ตามมาตรฐานตำแหน่ง และมีคุณภาพการปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิทยฐานะที่ดำรงอยู่

ทำไมวิทยฐานะต้องประเมิน

เนื่องจากวิทยฐานะไม่ใช่สวัสดิการที่ครูทุกคนได้รับ แต่ต้องบ่งบอกถึงความรู้ความสามารถ และความประพฤติ โดยที่มาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 กำหนดว่าการให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา มีวิทยฐานะใด และการเลื่อนเป็นวิทยฐานะใด ต้องเป็นไปตามมาตรฐานวิทยฐานะ ซึ่งผ่านการประเมิน ทั้งนี้ให้คำนึงถึงความประพฤติด้านวินัย คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ ประสบการณ์ คุณภาพการปฏิบัติงาน ความชำนาญการ ความเชี่ยวชาญ ผลงานที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ในด้านการเรียนการสอน ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ.กำหนด

จากการที่กฎหมายกำหนดดังกล่าว หลักเกณฑ์และวิธีการให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามีวิทยฐานะและเลื่อนวิทยฐานะ ทุกวิทยฐานะและทุกตำแหน่งจึงกำหนดให้ต้องผ่านการประเมินทั้งสิ้น

ดังนั้น ครูที่มีหรือเสนอขอให้มีหรือเลื่อนวิทยฐานะจึงต้องแสดงความรู้ความสามารถในวิชาชีพ โดยสะท้อนประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน รวมทั้งไม่ละเลยการมีวินัย คุณธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ ปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับวิชาชีพ และเป็นแบบอย่างที่ดีอีกด้วย

6. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

รศ.ดร.ชนะศึก นิชานนท์
รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและพัฒนาการศึกษา

1. แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อการศึกษา

การเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในประเทศส่งผลกระทบต่อการศึกษา โดยการเปลี่ยนแปลงภายนอกประเทศ ได้แก่ เศรษฐกิจโลก วาระการพัฒนาของโลกหลังปี 2015 (SDG 2030) สภาพอากาศ เทคโนโลยี/นวัตกรรมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และการเข้าสู่สังคมสูงวัยของโลก

การเปลี่ยนแปลงภายในประเทศ ได้แก่ การเข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัย สังคมมั่นคงแต่ยังมีปัญหาเชิงคุณภาพ เผชิญกับความเสื่อมถอยทางวัฒนธรรม ชุมชนเข้มแข็งมากขึ้น และความยากจนมีแนวโน้มลดลงแต่ยังมีความเหลื่อมล้ำ

2. ทักษะที่จำเป็นสำหรับประชากรของโลกวิถีใหม่

ปัจจุบันการศึกษาต้องให้ความสำคัญกับการสอนทักษะมากกว่าการสอนความรู้ เพราะความรู้

นั้นเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา แต่ทักษะจะทำให้ผู้เรียนสามารถนำไปปรับใช้ได้

5 ทักษะที่จำเป็นในยุค New Normal ที่ควรปลูกฝังให้กับผู้เรียน ได้แก่ การสื่อสารและทำงานร่วมกัน การยืดหยุ่นทางอารมณ์ การแก้ปัญหาที่ซับซ้อน การคิดวิเคราะห์และการออกแบบ การคิดสร้างสรรค์

ทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การคิดเชิงวิพากษ์ การคิดเชิงสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน และการสื่อสาร

3. ระเบียบวิธีวิจัยสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

การออกแบบการวิจัยที่ดี จะทำให้งานวิจัยดีและมีคุณภาพ โดยการออกแบบการวิจัย (Research Design) ที่ดี ประกอบด้วย การออกแบบด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (Sampling Design) การออกแบบด้านการวัด (Measurement Design) และการออกแบบด้านการวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis Design)

การวิจัยแบ่งหลัก ๆ ได้ 3 ประเภท คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ (เจาะลึก เป็นกรณีศึกษา) การวิจัยเชิงปริมาณ (ขยายวงกว้าง ใช้สถิติทดสอบ) และการวิจัยด้วยการปฏิบัติ (ลงมือปฏิบัติเอง ดูการเปลี่ยนแปลง)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ประกอบด้วย การวางแผน (จะทำอะไร จะแก้ไขปัญหาอะไร) การปฏิบัติ (นำไปทดลองทำตามที่วางแผนไว้) การเก็บข้อมูล (การสอบถาม การสัมภาษณ์) และการสะท้อนผล (สรุปผล นำไปปรับใช้แก้ไข)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) จะช่วยให้ครูนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนได้ดีขึ้น กระบวนการประกอบด้วย วางแผน ปฏิบัติ ปรับปรุง สะท้อนผล

การวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methodology) เป็นการวิจัยแบบผสมระหว่างเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

4. Assessment for learning

Learning Assessment เป็นการประเมินการเรียนรู้ตามผลลัพธ์การเรียนรู้ที่หลักสูตรกำหนดไว้

Assessment as A Learning เป็นการประเมินโดยมีผลลัพธ์การเรียนรู้กำหนดไว้ แต่กระบวนการพัฒนาเด็กใช้การประเมินเป็นเครื่องมือ

Assessment for Learning (AFL) เป็นกระบวนการเรียนการสอนของครูที่ประเมินและให้การสะท้อนกลับไปให้เด็กว่าเด็กมีศักยภาพและต้องพัฒนาอย่างไร การประเมินจะเป็นไปตามศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคนที่ไม่เท่ากัน

เกณฑ์การวิจัยที่ดี ต้องชัดเจน อธิบายได้ ออกแบบเป็นระบบ ไม่ละเมิดจริยธรรม ไม่ลำเอียง

5. ตัวอย่างงานวิจัย

การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบ การประเมินโครงการ การประเมินผลสัมฤทธิ์ การพัฒนานวัตกรรม เป็นต้น

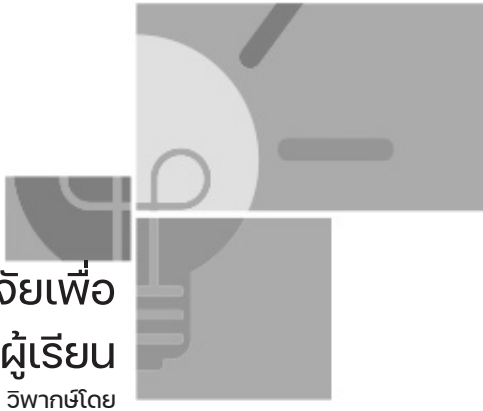

6. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

วิพากษ์โดย
ผศ.ดร.ชนิดา มิตรานันท์
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนนั้นได้เริ่มต้นจากแนวคิดเดิมที่ว่าการจัดการเรียนรู้และการวิจัยแยกออกจากกัน ครูผู้สอนมีบทบาทหน้าที่ในการจัดการเรียนรู้แต่ไม่มีบทบาทหน้าที่ในการวิจัย ส่วนนักวิจัยก็มีบทบาทหน้าที่ในการทำวิจัยเท่านั้นแต่ไม่ได้มีบทบาทในการจัดการเรียนรู้ ดังนั้น เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในชั้นเรียนครูผู้สอนก็ไม่มีการแสวงหาวิธีการแก้ปัญหาหรือพัฒนาผู้เรียนด้วยกระบวนการวิจัย จึงทำให้ไม่เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ปัจจุบันการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 มีแนวคิดใหม่ที่เชื่อว่าการจัดการเรียนรู้และการวิจัยไม่ได้แยกออกจากกัน แต่การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนรู้หรือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ โดยครูผู้สอนมีบทบาทหน้าที่เป็นครูนักวิจัย โดยทำหน้าที่ในการจัดการเรียนรู้ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในชั้นเรียนครูผู้สอนก็ศึกษาค้นคว้าหาวิธีการหรือนวัตกรรมเพื่อแก้

ปัญหาหรือพัฒนาผู้เรียน โดยใช้กระบวนการวิจัยสอดแทรกให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนรู้ในลักษณะจัดการเรียนรู้ควบคู่กับการทำวิจัยไปด้วย ซึ่งการทำวิจัยเช่นนี้จะเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน และพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนควบคู่กันไปด้วยการวิจัยลักษณะนี้เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างแท้จริง (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2559)

ระเบียบวิธีวิจัยในการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนมีหลายประเภท ได้แก่

(1) การวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi experimental research) เพื่อเปรียบเทียบวิธีการสอน สื่อการสอน ฯลฯ เป็นการวิจัยที่ครูผู้สอนใช้มากที่สุด และแบบแผนการวิจัยเชิงทดลองที่ครูผู้สอนนิยมใช้กันมากที่สุด คือ แบบกลุ่มทดลองกลุ่มเดียวมีการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest – Posttest Design) และแบบกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่ไม่เท่าเทียมกันวัดผลก่อนและหลังการทดลอง (Non-equivalent pretest-posttest control group design)

(2) การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research: CAR) ซึ่งในขณะนี้ยังไม่ค่อยเห็นงานวิจัยประเภทนี้มากเท่าที่ควร แต่จริง ๆ แล้วการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนนั้นมีเหมาะสมกับครูผู้สอนเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการวิจัยที่เป็นงานประจำของครูผู้สอน ไม่เป็นการเพิ่มภาระให้กับครู เป็นงานวิจัยเล็ก ๆ ทำง่าย ๆ มีกระบวนการที่ไม่ซับซ้อน ใช้เวลาไม่มาก และมีคุณค่า (a small, simple and significant task) (บุญเรียง ขจรศิลป์, 2557; สิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา, ม.ป.ป) เพราะช่วยในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้ความสามารถตามศักยภาพหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของหลักสูตร ตลอดจนพัฒนาครูผู้สอนให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย และ

(3) การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มุ่งศึกษาลักษณะความเป็นจริงตามสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นอยู่ เช่น สำรวจสภาพทั่ว ๆ ไปของโรงเรียน เช่น สื่อการเรียนการสอน การวัดผล การเงิน บุคลากร อาคารสถานที่ ฯลฯ ความพึงพอใจ ความคิดเห็น เป็นต้น

อนึ่ง กรอบการพัฒนาของโลกเพื่อร่วมกันบรรลุการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ภายในปี ค.ศ. 2030

โดยกำหนดให้มีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็นแนวทางให้แต่ละประเทศดำเนินการร่วมกัน เป้าหมายที่ 4 สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป้าหมายย่อย 4.5 ขจัดความเหลื่อมล้ำทางเพศด้านการศึกษา และสร้างหลักประกันว่ากลุ่มที่เปราะบางซึ่งรวมถึงผู้พิการ ชนพื้นเมือง และเด็ก เข้าถึงการศึกษาและการฝึกอาชีพทุกระดับอย่างเท่าเทียม ภายในปี พ.ศ. 2573 ซึ่งกลุ่มผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ (ผู้พิการ) เป็น 1 ในกลุ่มเป้าหมายของกลุ่มเปราะบาง ซึ่งปัจจุบันพบว่ามีจำนวนมากขึ้นในทุก ๆ ปี และผู้เรียนกลุ่มนี้ก็ได้เข้าศึกษาอยู่ในชั้นเรียนร่วมกับผู้เรียนปกติ ดังนั้น ในการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนควรคำนึงถึงผู้เรียนที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนกลุ่มนี้ด้วย ดังนั้น ครูผู้สอนจึงควรศึกษารูปแบบการวิจัยและออกแบบการวิจัยที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนกลุ่มนี้เป็นรายบุคคลเพิ่มเติม เช่น การวิจัยแบบกลุ่มตัวอย่างเดี่ยว (Single-subject research design) ซึ่งใช้กับกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรม ใช้วิธีการจัดการกระทำและการระงับการจัดการกระทำ มีขั้นตอนง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน และเหมาะที่จะนำมาใช้ทางการศึกษาพิเศษ และการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) ซึ่งเป็นวิธีการศึกษาค้นคว้าอย่างละเอียดลึกซึ้งเฉพาะเจาะจงในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อหารายละเอียดที่เกี่ยวข้องให้มากที่สุด และนำผลที่ได้มาแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาผู้เรียนได้เต็มตามศักยภาพต่อไป

7. การสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาการเรียนการสอน

ดร.วรเวชช์ อ่อนน้อม
ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาทุนมนุษย์

1. ความหมายของเครือข่าย

เครือข่ายเป็นการเชื่อมโยงของคน กลุ่มหรือองค์กร ที่เปิดใจและสมัครใจทำกิจกรรมร่วมกัน แลกเปลี่ยนข้อมูล สนับสนุนกัน เชื่อมระบบความสัมพันธ์ระหว่างกัน ประสานงาน ทำงานตระหนักในเป้าหมายร่วมกัน

กลุ่มบุคคลที่มีความเห็นใกล้เคียงกัน มีการติดต่อสนับสนุนซึ่งกันและกัน

โดยสรุป “เครือข่าย” คือ กลุ่มบุคคลที่รวมตัวกัน เพื่อสร้างสรรค์กิจกรรม ให้บรรลุเป้าหมายเดียวกัน

2. ความสำคัญของเครือข่าย

เครือข่ายกลุ่มแรก ๆ ของมนุษย์ คือ กลุ่มเพื่อน เป็นมิตรภาพ และความทรงจำที่น่าภาคภูมิใจ

เครือข่ายทำให้เกิดการทำงานเป็นกลุ่ม แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ใช้ประโยชน์ทรัพยากรร่วมกันอย่างคุ้มค่า เติมเต็มในสิ่งที่ขาด ใช้ประโยชน์จากจุดเด่น

ของสมาชิกในเครือข่าย เกิดความคุ้มค่า ประสิทธิผลสูงสุด และเกิดพลังกลุ่ม

เครือข่ายเป็นเหมือนทรัพย์สิน การมีเครือข่ายมาก ก็เท่ากับมีช่องทางทรัพย์สินมาก ขึ้นอยู่กับการนำไปใช้ประโยชน์

3. วิธีการสร้างเครือข่าย

การสร้างเครือข่าย เป็นกลยุทธ์เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร ช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

เครือข่ายแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ เครือข่ายภายใน (ครู บุคลากร นักเรียน ศิษย์เก่า) และเครือข่ายภายนอก

เทคนิคการสร้างเครือข่าย เริ่มจาก

1) สำรวจตัวเรา หาจุดเด่น จุดด้อย
2) กำหนดเป้าหมาย
3) หากลุ่มหรือหน่วยงานที่เป้าหมายคล้ายกัน
4) หาจุดเชื่อมโยงเข้าหากัน
5) หาประโยชน์ ส่วนได้ส่วนเสียร่วมกัน
6) หาแนวทางการบรรลุเป้าหมายร่วมกัน

เทคนิคสำคัญในการปฏิบัติต่อผู้อื่น เช่น อย่าบ่น อย่าติเตียนใคร ยกย่องชมเชยผู้อื่นอย่างจริงใจ ไม่คิดถึงแต่ตัวเอง ให้นึกถึงความดีของผู้อื่น เป็นต้น

4. วิธีการรักษาเครือข่าย

วิธีคิดในการรักษาเครือข่าย (พันธมิตร) ต้องรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา รู้จัก Give and Take ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่คิดเอารัดเอาเปรียบ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แลกเปลี่ยนข้อมูล การทำงาน สื่อสารกัน สะท้อนความคิดเห็นต่อกัน ทำกิจกรรมมีเป้าหมายร่วมกัน ประชาสัมพันธ์ข่าวสารของกลุ่มและสมาชิกของกลุ่ม

สรุป “เครือข่าย” เป็นการสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง ยั่งยืน บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งใจไว้

7. การสร้างเครือข่าย เพื่อการพัฒนาการเรียนการสอน

วิพากษ์โดย
ดร.วาสนา เตชะวิจิตรสาร
ผู้อำนวยการกลุ่มงานอาเซียน
สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย

เนื้อหาของการอบรมมีความสำคัญต่อการเสริมสร้างการเรียนรู้ให้กับผู้อบรม และหัวข้อที่มีความสอดคล้องต่อเนื่องเชื่อมโยงจะทำให้ผู้รับการอบรมมีความสนใจที่จะเรียนรู้ ข้อวิพากษ์ มีดังนี้

1. หัวข้อความหมายของเครือข่าย เป็นหัวใจสำคัญสิ่งแรกที่วิทยากรจะให้ความรู้ ความเข้าใจถึงความหมายของเครือข่าย เนื้อหาจึงต้องแสดงให้เห็นถึงหัวใจสำคัญของความหมายและเงื่อนไขของเครือข่าย นอกจากความเชื่อมโยง ความสมัครใจแล้ว สิ่งที่การสร้างเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมี คือ ความเท่าเทียม และความเป็นอิสระความเป็นอิสระหรือความเป็นตัวของตัวเองของบุคคลหรือองค์กร ทั้งนี้ การให้คำอธิบายที่ชัดเจน ครอบคลุมจะทำให้มีความเข้าใจมากขึ้น เช่น การเชื่อมโยง ควรจะอธิบายให้เห็นว่าลักษณะของการเชื่อมโยงในลักษณะเครือข่ายเป็นอย่างไรจึงจะนำไปสู่ระดับของการลงมือกระทำร่วมกันและเงื่อนไขสำคัญด้วยการติดต่อระหว่างกันอย่าง

สม่ำเสมอ การเข้าใจความหมาย หัวใจสำคัญ และเงื่อนไขที่ถูกต้อง ครบถ้วน จะทำให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของเครือข่าย วิทยากรจึงจำเป็นต้องให้ความรู้ และสร้างความเข้าใจในความหมายอย่างลึกซึ้ง ความหมายที่ถูกต้อง ครบถ้วนจึงเป็นด่านแรกที่สำคัญของการเรียนรู้ ชุดความรู้นี้จึงจำเป็นต้องสร้างความรู้ ความเข้าใจให้ผู้รับการอบรมมีความเข้าใจความหมายอย่างแท้จริง

2. หัวข้อความสำคัญของเครือข่ายควรจะเป็นหัวข้อที่ให้กล่าวถึงประโยชน์ด้วย โดยปกติมนุษย์จะให้ความสำคัญกับประโยชน์ที่จะได้รับ การรับรู้ถึงสิ่งสำคัญแต่อาจไม่เป็นประโยชน์สำหรับตนก็จะไม่ให้ความสำคัญ หัวข้อนี้อาจจะผูกให้เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของเครือข่ายที่ผู้รับการอบรมจะได้รับ โดยใช้หัวข้อ “ความสำคัญและประโยชน์ของเครือข่าย” เมื่อผู้รับการอบรมได้รับความรู้ถึงความสำคัญและประโยชน์ของเครือข่ายก็จะเปิดใจที่จะนำมาสู่การใช้ประโยชน์ และจะมีคำถามต่อไปว่าจะใช้ประโยชน์จากเครือข่ายจะต้องสร้างอย่างไร ทั้งนี้ ในส่วนของเนื้อหา “เครือข่ายกลุ่มแรก ๆ ของมนุษย์ คือ กลุ่มเพื่อน เป็นมิตรภาพ และความทรงจำที่น่าภาคภูมิใจ” ควรจะนำมาเป็นการยกตัวอย่างให้เห็นภาพของคำว่าเครือข่ายในหัวข้อความหมายของเครือข่ายจะเหมาะสมกว่า ในหัวข้อนี้ควรจะกล่าวถึงความสำคัญและประโยชน์เพื่อเป็นขั้นต่อไปในความใส่ใจว่าจะทำอย่างไรถึงจะใช้ประโยชน์จากเครือข่ายได้

3. หัวข้อวิธีการสร้างเครือข่าย เป็นหัวข้อที่มีความต่อเนื่องที่ตอบสนองความสนใจของผู้รับการอบรมที่เห็นถึงประโยชน์แล้วก็จะเปิดใจเรียนรู้ถึงวิธีการที่จะนำไปใช้ปฏิบัติเพื่อสร้างเครือข่ายที่ส่งเสริมการกิจของตน เนื้อหาในหัวข้อนี้จึงต้องมุ่งเน้นไปถึงวิธีการ เทคนิคในการสร้างเครือข่ายเป็นสำคัญ สำหรับเนื้อหา“เครือข่ายแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ เครือข่ายภายใน (ครู บุคลากร นักเรียน ศิษย์เก่า)” สามารถนำเอามาใส่ในหัวข้อความหมายของเครือข่าย เพื่อให้ผู้รับการอบรมได้เรียนรู้ประเภทของเครือข่าย หรือจะเพิ่มเป็นหัวข้อประเภทของเครือข่ายก็ได้ แต่ในมุมมองของผู้วิพากษ์เห็นว่าควรจะอยู่ในหัวข้อความหมายโดยให้ความรู้ประเภทของเครือข่ายจะมีความสอดคล้องและเหมาะสมมากกว่านำมาเป็นเนื้อหาของหัวข้อวิธีการสร้างเครือข่าย ผู้รับการอบรมได้เรียนรู้ถึงวิธีการสร้างเครือข่ายแล้ว การให้ความรู้ต่อเนื่องเพื่อให้เครือข่ายที่สร้างขึ้นแล้วจะคงอยู่อย่างมีประสิทธิภาพและคงความร่วมมือระหว่าง

กันได้อย่างไร ด้วยหัวข้อวิธีการรักษาเครือข่ายต่อไป

4. วิธีการรักษาเครือข่าย เป็นหัวข้อที่มีความสำคัญต่อความยั่งยืนของเครือข่ายด้วยหลักการเนื้อหาของหัวข้อนี้จะเห็นถึงความเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่ให้ความสำคัญในเรื่องของความรู้สึก ความเอื้ออาทรเป็นหัวใจของการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีและเป็นวิธีที่สามารถปฏิบัติได้จริง ผู้วิพากษ์เสนอให้ลงรายละเอียดเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อาจยกประเด็นรูปแบบของการช่วยเหลือเป็น สามารถทำได้อย่างไรบ้าง เช่น การช่วยแก้ไขปัญหา การสนับสนุนทรัพยากร ฯลฯ และการจัดกิจกรรม ควรจะจัดอย่างต่อเนื่องบนฐานของการมีส่วนร่วม

สรุป “เครือข่าย” เป็นการเชื่อมโยงคน กลุ่มคน หรือองค์กรที่มีพันธกิจหรือความสนใจในเรื่องประเภทเดียวกันหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน และมีความต้องการที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูล สนับสนุนซึ่งกันและกัน เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างวัน การประสานงานที่ส่งเสริมความร่วมมือและการพัฒนาเพื่อทำให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น โดยหัวใจสำคัญของเครือข่ายต้องเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจ มีความเท่าเทียม และมีความเป็นอิสระหรือความเป็นตัวของตัวเองของบุคคลหรือองค์กรโดยมีเงื่อนไขจะต้องมีการติดต่อระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอ

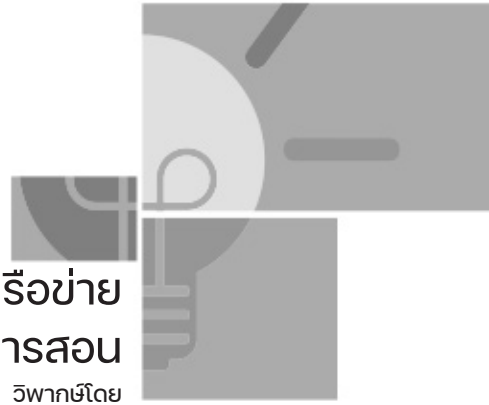

7. การสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาการเรียนการสอน

วิพากษ์โดย
รศ.ดร.ศุภเจตน์ จันทร์สาส์น
ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

บทความของ ดร.วรเวชช์ อ่อนน้อม ได้ให้ข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของการสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาการเรียนการสอน โดยอาจสรุปได้ว่า เครือข่ายเพื่อการพัฒนาการเรียนการสอน หมายถึง กลุ่มของบุคคลหรือหน่วยงานที่รวมตัวกันเพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมและร่วมกันดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาการเรียนการสอน ให้สามารถสร้างผลลัพธ์ในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ในการพัฒนาเครือข่ายเพื่อการพัฒนาการเรียนการสอน สถาบันการศึกษาคือเป็นแกนกลางของเครือข่ายซึ่งต้องทำหน้าที่ในการดึงผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ได้แก่ ครู บุคลากร นักเรียน/นักศึกษา ศิษย์เก่า รวมทั้งหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง เช่น สถาบันการศึกษาอื่นๆ ภาคธุรกิจ สมาคมวิชาชีพ และหน่วยงานภาครัฐ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนสอนในทุกมิติ ตั้งแต่การออกแบบหลักสูตร

และผลลัพธ์การเรียนรู้ กระบวนจัดการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียน กระบวนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และกระบวนการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ เพื่อให้มั่นใจได้ว่ากระบวนการจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับความต้องการในอนาคตและมีความยืดหยุ่นสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วซึ่งเกิดจากปัจจัยภายนอกได้ ในขณะเดียวกันก็ต้องเหมาะสมกับความต้องการเรียนรู้และไลฟ์สไตล์ของผู้เรียนในปัจจุบัน

ในการสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จ สถาบันการศึกษาจะต้องค้นหากลุ่มหรือหน่วยงานที่มีเป้าหมายเดียวกัน นั่นคือ การพัฒนาผู้เรียนผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ จากนั้นจึงร่วมกันพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยอาศัยจุดแข็งของแต่ละหน่วยงาน ตลอดจนร่วมกันกำหนดแนวทางการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย โดยที่ต่างฝ่ายต้องได้ประโยชน์ร่วมกัน การดำเนินงานดังกล่าวจำเป็นอย่างยิ่งต่อการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งและยั่งยืน

สิ่งหนึ่งที่สถาบันการศึกษาพึงระลึกไว้เสมอในการสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน นั่นคือ ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานในเครือข่ายจะต้องเป็นไปในลักษณะความสัมพันธ์สองทาง (Two Way Relationship) และต่างฝ่ายต่างได้ประโยชน์จากความร่วมมือภายใต้การดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ร่วมกัน ซึ่งหากสถาบันการศึกษาสามารถสร้างเครือข่ายในลักษณะดังกล่าวได้ เครือข่ายจะมีความเข้มแข็งและยั่งยืน กลายเป็นทุนทางสังคม (Social Capital) ที่ช่วยพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการจัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพถือเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญในการสร้างทุนมนุษย์ (Human Capital) ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับความได้เปรียบในการแข่งขันและการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนของประเทศไทยต่อไป

สรุป “เครือข่ายเพื่อการพัฒนาการเรียนการสอน” คือฟันเฟืองสำคัญในการขับเคลื่อนการยกระดับคุณภาพการศึกษาของประเทศ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยที่ “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน”

8. ผู้นำทางวิชาการ

ผศ.ดร.กนกกานต์ วีระกุล
ผู้ช่วยอธิการบดี

การที่ครูมีภาวะผู้นำทางวิชาการ จะช่วยให้ครูสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี จนเกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อผู้เรียน

1. ภาวะการเป็นผู้นำทางวิชาการของครู

ความสามารถของครูในการนำความรู้ ทักษะ แนวคิดวิธีการ เทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการห้องเรียน เพื่อให้เกิดคุณภาพการจัดการเรียนการสอน และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียนสูงขึ้น

ครูต้องประเมินตนเองว่ามีภาวะผู้นำทางวิชาการหรือไม่ โดยภาวะผู้นำทางวิชาการ คือ การที่ครูตั้งเป้าหมายทางวิชาการอย่างชัดเจน การจัดสรรทรัพยากร สนับสนุนความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของนักเรียน เน้นคุณภาพการเรียนรู้ รวมทั้งมีพฤติกรรมเป็นผู้นำแห่งการเรียนรู้ (Learning Leader) เหนือผู้นำการสอน (Instructional Leader)

ผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ต้องรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง บริหารจัดการชั้นเรียนรูปแบบใหม่ จัดการชั้นเรียนเพื่อส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้

2. การพัฒนาครูสู่การเป็นผู้นำทางวิชาการ

การพัฒนาตนเองของผู้ประกอบวิชาชีพครู (Self-Development of Professional Teacher) ต้องมีทัศนคติทางบวกในการจัดการกับการเปลี่ยนแปลง แสวงหาความรู้ เปลี่ยนแปลงตนเองโดยแสวงหาการสนับสนุนจากบุคคลอาชีพเดียวกัน

ทัศนคติทางบวกกับการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ การดูแลตนเองทางกายภาพ การนับถือตนเอง และมองอนาคต

แนวทางการพัฒนาตนเอง เช่น การอบรมวิชาเฉพาะ การพัฒนาทักษะใหม่ ๆ

บทบาทของครูที่ดี คือ ครูเป็นผู้กำกับ นักเรียนเป็นผู้แสดง ครูพูดน้อยลง นักเรียนคิด ถาม ครูให้คำแนะนำ นักเรียนเรียนด้วยตนเอง

3. การพัฒนาตนเองเพื่อให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง

ผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ครูต้องเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนมีทักษะสำหรับการดำรงชีวิตในโลกของศตวรรษที่ 21 มีทักษะการเรียนรู้ ปรับการเรียนรู้ให้ผู้เรียนหาคำตอบได้เอง ดังนั้น หัวใจสำคัญสำหรับการเรียนรู้ในยุคนี้คือแรงบันดาลใจที่จะเรียนรู้

ครูที่จะเป็นผู้นำทางวิชาการ ต้องบริหารจัดการชั้นเรียนให้มีความสุข จัดการเรียนการสอนแบบชั้นเรียนนวัตกรรม เน้นการทำงานเป็นทีม พัฒนาแหล่งเรียนรู้ สร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียน

โดยสรุป ภาวะผู้นำทางวิชาการ คือ ครูที่สามารถปรับเปลี่ยนตัวเอง เรียนรู้ให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง จัดการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน

8. ผู้นำทางวิชาการ

วิพากษ์โดย
ผศ.ดร.ปรีชา เติมสุขสวัสดิ์
ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายประกันคุณภาพ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ในภาพรวม เนื้อหาพูดถึงการเป็นผู้นำทางวิชาการในอาชีพครู ซึ่งประกอบด้วย ภาวะการเป็นผู้นำทางวิชาการของครู การพัฒนาครู และการพัฒนาตนเองเพื่อให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ในส่วนของภาวะการเป็นผู้นำทางวิชาการประกอบด้วยความสามารถของครูในการนำความรู้ ทักษะ และเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการห้องเรียน ความสามารถในการประเมินตนเอง และต้องรู้ทันความเปลี่ยนแปลง ในด้านการพัฒนาครู เน้นเรื่องทัศนคติทางบวก แนวทางการพัฒนาจนเอง และบทบาทความเป็นครูที่ดี ส่วนเรื่องการพัฒนาตนเองเพื่อให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง พูดถึงเรื่องการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียน และการบริหารจัดการชั้นเรียน

เมื่อพิจารณาเนื้อหาแล้ว เป็นเนื้อหาที่อธิบายว่าครูที่เป็นผู้นำทางวิขาการต้องมีความสามารถ และทัศนคติอย่างไรก็ตามหากพิจารณาตามหัวข้อที่ย่อยในเนื้อหา จะเห็นการเรียบเรียงเนื้อหาบางส่วนที่ไม่

สอดคล้องกับหัวข้อ ตัวอย่างเช่น ในหัวข้อภาวะการเป็นผู้นำทางวิชาการ ในส่วนนี้ควรเป็นการพูดถึงทั้งความสามารถ พฤติกรรมและทัศนคติของครูที่แสดงออกซึ่งเป็นผู้นำทางวิชาการ ในส่วนของการพัฒนาครูสู่การเป็นผู้นำ ควรต้องเชื่อมโยงกับหัวข้อแรก เมื่อเนื้อหาแสดงให้เห็นแล้วว่าภาวะผู้นำทางวิชาการเป็นอย่างไร หัวข้อนี้จึงควรแสดงให้เห็นแนวทางในการพัฒนาของครูเพื่อไปสู่ภาวะการเป็นผู้นำนั้น และแน่นอนว่าในหัวข้อสุดท้าย การพัฒนาตนเองเพื่อให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ก็จะเป็นส่วนหนึ่งในหัวข้อการพัฒนาครูสู่การเป็นผู้นำทางวิชาการ

ในเนื้อหาการพัฒนาตนเองเพื่อให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง หากเริ่มจากความจำเป็นที่อาชีพครูจะต้องมองเห็นทิศทางการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ทั้งในมิติการศึกษา เทคโนโลยี สังคม เศรษฐศาสตร์ ฯลฯ เมื่อครูหาคำตอบเรื่องความจำเป็นนี้ได้และพอจะคาดการณ์บริบทในอนาคต ครูจึงจะสามารถเตรียมความพร้อมให้นักเรียนได้ ส่วนที่จะสามารถทำให้ครูมีความสามารถในส่วนนี้คือ การทำวิจัย ครูที่จะเป็นผู้นำทางวิชาการจึงต้องมีความสามารถในการทำวิจัยเพื่อหาความรู้ใหม่ โดยเฉพาะความรู้ในการเปลี่ยนแปลงบริบทของสังคมและผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงนั้น และการทำวิจัยในห้องเรียน เพื่อพัฒนาวิธีการสอนที่สอดรับกับเป้าหมายด้านการพัฒนาผู้เรียนตลอดเวลา

โดยสรุป เนื้อหามีความสอดคล้องกับหัวข้อ แต่เสนอแนะให้มีเรื่องของความสามารถในการทำวิจัย ที่สอดคล้องกับการพัฒนาวิชาชีพครู เช่น การทำวิจัยเชิงสังคมศาสตร์เน้นเรื่องการศึกษา และเรื่องอื่นที่เกี่ยวข้อง และการทำวิจัยในชั้นเรียนโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาวิธีการเรียนการสอนเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนให้ดีที่สุดบนบริบทที่เปลี่ยนตลอดเวลา นอกจากนี้ในการเรียบเรียบเนื้อหาในส่วนหัวข้อย่อยให้มีความสอดคล้องกันยิ่งขึ้น จะทำให้เนื้อหามีความสมบูรณ์มากขึ้น

9. การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

ดร.ศุภศิริ บุญประเวศ
ประธานหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาและการสื่อสาร

คุณภาพผู้เรียนเป็นเป้าหมายสำคัญในการจัดการศึกษา ครูต้องมีความเข้าใจว่าคุณภาพผู้เรียนที่ต้องการเป็นแบบใด และพิจารณาว่ากระบวนการจัดการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่

ก่อนที่จะพัฒนาผู้เรียนได้ ครูต้องมีความเข้าใจผู้เรียนก่อน เพราะระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนมีวัยต่างกัน ประสบการณ์ต่างกัน มีความชอบ ความถนัด และความสามารถพิเศษต่างกัน รวมถึงมีสภาพครอบครัวแตกต่างกันด้วย

1. แนวทางการพัฒนาผู้เรียนด้านวิชาการ (Academic)

การพัฒนาผู้เรียนด้านวิชาการ ครูต้องปรับตนเองในด้านต่าง ๆ ปรับวิธีการสอน เช่น การเลือกใช้การเรียนการสอนแบบ Online, On-air, On-hand และ On-School มาใช้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน

ปัญหาที่ครูอาจจะพบในการจัดการเรียนการสอน เช่น อุปกรณ์อินเทอร์เน็ต เด็กไม่เข้าเรียน เด็กไม่ตั้งใจ ไม่สนใจ เด็กไม่ส่งงาน

ดังนั้นครูต้องปรับตนเอง ได้แก่

1) ปรับการอธิบาย ต้องสั้น ชัดเจน ทำให้ผู้เรียนเข้าใจ อธิบายจากภาพ

2) ปรับเทคโนโลยีที่ใช้ นำมาออกแบบการเรียนการสอน การออกแบบเกมและกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้เรียน ให้ผู้เรียนสนุกและได้มีส่วนร่วม วัดและประเมินผลสะดวก

3) การสร้างสรรค์ สอนให้สนุก ใช่สื่อจากรอบตัว ใช้ความสามารถของตนเองเป็นสื่อ

4) เปิดกว้าง ส่งต่อความรู้ สร้างความแตกต่าง เป็นอินฟลูเอนเซอร์ สอนแล้วใช้จริง เช่น การใช้ Tik Tok

2. แนวทางการพัฒนาผู้เรียนด้านทักษะชีวิต (Life Skill)

ทักษะชีวิต เป็นสิ่งที่ไม่ได้สอนตามหลักสูตรการเรียนการสอน แต่ผู้สอนสามารถนำมาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนได้

ทักษะชีวิตที่สำคัญ เช่น การจัดการอารมณ์ การเข้าใจและใส่ใจผู้อื่น การทำงานร่วมกับผู้อื่น การตัดสินใจ การฟังอย่างตั้งใจ การสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา

การออกแบบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต เช่น การนำกิจกรรมกลุ่มมาใช้ ฝึกการทำงานร่วมกับคนที่หลากหลาย ฝึกการแก้ปัญหา การตัดสินใจ การสร้างสรรค์สิ่งใหม่

โดยสรุปแล้วการพัฒนาผู้เรียนไม่ว่าจะเป็นด้านวิชาการและทักษะชีวิต ครูจะต้องเป็น C M C ได้แก่ Creator สร้างสรรค์ Mentor กำกับติดตามแนะนำ และ Counselor แนะนำสร้างแรงบันดาลใจ

ครูต้องการพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นอย่างไร ครูก็จะต้องเป็นต้นแบบก่อน เพราะ “ครูเป็นเช่นไร เด็กจะเป็นเช่นนั้น” เป้าหมายและกระบวนการพัฒนาจะต้องสอดคล้องกัน นำเด็กไปสู่ความสนุกและเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

9. การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

วิพากษ์โดย
รศ.ดร.วัชรพล วิบูลยศริน
อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

จากการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของ ดร.ศุภศิริ บุญประเวศ ที่ได้อ่าน ผมเห็นด้วยกับแนวคิดของท่าน ซึ่งเข้าใจถึงการพัฒนาผู้เรียน โดยยึดครูเป็นหลักอย่างแท้จริง อย่างไรก็ดี ผมขอกล่าวเสริมเติมเต็มแนวคิดของท่าน 2 ประเด็น ดังนี้

1. ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพนั้น บุคคลสำคัญที่สุดของกระบวนการ คือ ครู กล่าวคือ ครูต้องมีคุณภาพเสียก่อน จึงจะทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามได้ หากครูไม่มีคุณภาพแล้วก็ย่อมไม่สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณภาพได้ ดังนั้น ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่ต้องการให้ผู้เรียนแต่ละคนมีติดตัวไว้ ครูจึงต้องมีทักษะเหล่านี้ก่อน เพราะดังที่ ดร.ศุภศิริ กล่าวไว้ว่า “ครูต้องมีความเข้าใจ...ครูต้องปรับตนเอง” นี่คือ ความยืดหยุ่น (flexibility) ซึ่งเป็นหนึ่งในทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เป็นความสามารถในการปรับตนเองให้เข้ากับสถานการณ์ที่เผชิญได้ ตัวอย่างเช่น แต่ก่อนครูไม่เคยจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ โดยใช้เทคโนโลยี

ใด ๆ เลย ก็ต้องรู้จัก เรียนรู้ และปรับตัวเพื่อใช้ให้เป็น เพราะหากทั้งครูและผู้เรียนต่างคนต่างใช้ไม่เป็นแล้ว การเรียนการสอนจะประสบผลสำเร็จได้อย่างไร เมื่อผู้เรียนเกิดปัญหาขึ้น ครูก็แก้ปัญหาให้ไม่ได้ เพราะตนเองก็พบปัญหาแบบเดียวกันและยังไม่สามารถแก้ปัญหาให้ตนเองได้ ด้วยเหตุนี้ ครูจึงควรพัฒนาคุณภาพของตนเองเป็นลำดับแรก

2. สำหรับผู้เรียน การพัฒนาทักษะด้านวิชาการและทักษะชีวิตอาจยังไม่เพียงพอ ในด้านวิชาการ เข้าใจว่า ดร.ศุภศิริ หมายถึง เนื้อหาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเท่านั้น แต่การพัฒนาคนให้สมบูรณ์พร้อมในโลกยุคเทคโนโลยีพลิกผันควรเพิ่มอีก 2 แอล (L) ได้แก่ Learning skills กับ Literacy skills เพราะในยุคนี้ องค์ความรู้ไม่ได้มาจากตัวครูเป็นเพียงอย่างเดียว แต่มาจากแหล่งทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมากมาย โดยเฉพาะในอินเทอร์เน็ต ซึ่งก็ไม่สามารถจำกัดการเข้าถึงได้ แต่ในฐานะครูเราสามารถช่วยแนะนำวิธีการคัดกรองเนื้อหา โดยพัฒนาทักษะย่อยต่าง ๆ เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ (critical thinking) การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ (media and information literacy) ความเข้าใจด้านความปลอดภัยจากการใช้เทคโนโลยี ผู้เรียนส่วนใหญ่ยังขาดทักษะหรือการรู้เท่าทันสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ดังจะเห็นได้จากข่าวการล่อลวงเด็กหรือผู้เยาว์โดยปลอมตัวเป็นบุคคลอื่นหรือการหลอกด้วยวิธีการสารพัด นี่จึงเป็นสิ่งสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าเนื้อหาบทเรียนหรือความรู้ทางวิชาการและทักษะชีวิต

สรุปได้ว่า ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ผู้สอนจึงควรพัฒนาเอทรีแอล (A3L) ให้กับผู้เรียน โดย A คือ ทักษะทางวิชาการ (Academic skills) L ตัวที่ 1 หมายถึง ทักษะชีวิต (Life skills) L ตัวที่ 2 หมายถึง ทักษะการเรียนรู้ (Learning skills) และ L ตัวที่ 3 หมายถึง ทักษะการรู้เท่าทัน (Literacy skills) เพื่อให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่สามารถดำรงชีวิตอยู่บนโลก VUCA ได้อย่างมั่นคงและเป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคต

9. การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

วิพากษ์โดย
รศ. ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์
รองอธิการบดี ฝ่ายแผนและยุทธศาสตร์เพื่อสังคม
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คุณภาพของผู้เรียนถือเป็นหลักสำคัญในการบริหารจัดการทางการศึกษา ผลสัมฤทธิ์สำคัญคือผู้เรียนที่มีศักยภาพ มีคุณภาพ มีทัศนคติมุ่งมั่น สามารถพัฒนาตนเองนำไปสู่การพัฒนาสังคม และการพัฒนาประเทศชาติ สิ่งที่สำคัญที่สุดในการเพิ่มศักยภาพคุณภาพผู้เรียนมีปัจจัยหลายด้าน ซึ่งในแต่ละประเทศในสังคมโลกจะมีบริบทที่แตกต่างกันออกไป บางประเทศเน้นครูมีคุณภาพ สอนเด็กน้อย บางประเทศทุ่มงบประมาณและอุปกรณ์เทคโนโลยีเพื่อให้เด็กได้ศึกษาเท่าทันกับบริบทสังคมโลก แต่บางส่วนของมุมโลกเด็กถูกแยกส่วนออกเป็นเด็กที่มีศักยภาพมีคุณภาพในการรับรู้ระดับสูงหรือมีไอคิวที่สูง และแยกส่วนเด็กที่มีคุณภาพปานกลางหรือเด็กที่ต้องการการพัฒนาคุณภาพออกจากกัน แต่การเพิ่มคุณภาพผู้เรียน โดยระยะสำคัญของนโยบายแต่ละประเทศนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะให้ความสำคัญอย่างมากต่อบริบทที่ผู้เขียนหวังไว้ 4 ประเด็นดังต่อไปนี้

1. คุณภาพผู้สอน

ผู้สอนถือเป็นคนสำคัญที่สุดในการเพิ่มศักยภาพ ความสามารถ ทักษะ ให้ผู้เรียนมีคุณภาพ พร้อมทั้งมีเทคนิคในการโน้มน้าวเนื้อหาสาระวิชานั้น ๆ ที่ผู้สอนสร้างความประทับใจให้กับผู้เรียนจนสามารถเพิ่มศักยภาพ ทักษะในการดำรงอยู่ในสังคมอย่างดีมีคุณภาพ ถือว่าครูสอนที่ดีย่อมทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพมีทักษะเพิ่มพลังอย่างเต็มที่

2. คุณภาพด้านเทคโนโลยี

อุปกรณ์การเรียนการสอนที่มีคุณภาพทั้งด้านความทันสมัย มีความเพียงพอต่อความต้องการของผู้เรียนและเท่าทันบริบทของสังคมโลก จะสามารถทำให้มีการพัฒนาคุณภาพเด็กอย่างเต็มที่ ในประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีมาเป็นตัวเสริมร่วมกับคุณภาพของผู้สอน

3. คุณภาพของหลักสูตรการเรียนการสอน

หลักสูตรที่ได้มาตรฐานต้องสอดคล้องกับค่านิยมแนวคิดที่เป็นไปต่อการพัฒนาศักยภาพ อายุ คุณภาพ และการเติบโตของเยาวชนหรือผู้เรียนอย่างมีพัฒนาการ หากหลักสูตรไม่สอดคล้องกับช่วงวัยอาจทำให้เกิดปัญหาในการเรียนการสอนได้ ดังนั้นประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนหลักสูตรมาตรฐาน การจัดการจะเป็นที่ได้รับการยอมรับและประสิทธิผลของเด็กหรือผู้เรียนจะมีการพัฒนาก้าวหน้าเป็นลำดับขั้นจนจบการศึกษา มีคุณภาพในการดำรงชีพประกอบอาชีพต่อไป

4. คุณภาพของสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมถือเป็นหัวใจสำคัญต่อการสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนทั้งผู้สอนและผู้เรียนหาก หลักสูตรดี ครูสอนเด่น ผู้เรียนมีคุณภาพ แต่บรรยากาศสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสม เช่น ผู้เรียนมากเกินไป อากาศร้อนเกินไป การเดินทางไม่สะดวก ไม่สามารถจัดระบบนิเวศวิทยาตามจิตวิทยาของเด็กได้ดี ผลลัพธ์ที่ได้จากคุณภาพของผู้เรียนก็สร้างปัญหา ทำให้เกิดความเบื่อหน่ายและไม่สามารถดึงศักยภาพของผู้เรียนออกมาได้อย่างเต็มที่

นอกจาก 4 ประเด็นที่สร้างคุณภาพผู้เรียน องค์ประกอบสำคัญที่ต้องคำนึงถึงด้านคุณภาพที่เกี่ยวข้องกับทักษะต่าง ๆ คือ ทักษะที่ดีต่อสังคม ผู้เรียนที่ดีมีคุณภาพจำเป็นต้องเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน หัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนคือการเรียนรู้จากสิ่งรอบตัว การดำรงอยู่ให้เข้าได้กับตนเอง ครอบครัว การงาน การวัดคุณภาพของผู้เรียนที่ดีนั้นอาจมองถึงการรับรู้ถึงประสบการณ์ คุณค่าที่มีต่อองค์ความรู้ที่ได้จากการเรียน ต้นทุนที่ได้รับการปลูกฝังนำไปสู่การดำรงตนในสังคมนั้น ๆ สามารถปลูกฝังในเรื่องคุณภาพ ด้านการปรับตัวต่อสังคม จึงมีความสำคัญต่อคุณภาพของผู้เรียนอย่างยิ่ง ผู้เรียนที่มีคุณภาพหลังเรียนจบสามารถดำรงชีวิตเลี้ยงชีพด้วยการปรับตัวการดำเนินชีวิต คุณภาพชีวิต การปรับตัวเข้ากับบริบทของครอบครัว สังคมรอบข้าง หากคุณภาพนิสิตหรือผู้เรียนไม่ดีย่อมทำให้คนในครอบครัวและสังคมรอบข้างขาดความเชื่อถือและขาดการยอมรับ ในมิติของสังคมอาจพูดถึงค่านิยมบรรทัดฐาน จริยธรรมการดำรงตน คุณภาพชีวิตของผู้เรียนในด้านทัศนคติ (Mindset) ต่อทุก ๆ ด้านของสังคมทั้งนี้ถือได้ว่าทัศนคติมีความสำคัญต่อการดำรงตน การใช้ชีวิต อย่างมีนัยยะสำคัญ

10. การวิเคราะห์และประเมินผลการเรียนรู้

ผศ.ดร.จิตต์วิมล คล้ายสุบรรณ
ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน

1. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ผลการเรียนรู้ เป็นสิ่งที่สะท้อนว่าผู้เรียนมีความสามารถ ทักษะ ทัศนคติ และความรู้ต่าง ๆ ครูเป็นผู้จัดการเรียนรู้ โดยใช้การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้

การวัด เป็นการกำหนดตัวเลขแสดงคุณสมบัติสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ส่วนการประเมิน เป็นการตัดสินคุณค่าจากสิ่งที่วัดตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ การวัดจะไม่สำคัญถ้าไม่มีเกณฑ์การประเมินที่ดีและเป็นที่ยอมรับ

2. หลักสูตรกับแนวทางปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

บทบาทหน้าที่ครู 5 ประการ คือ

1) จัดทำหน่วยการเรียนรู้ แผนการเรียนรู้ แผนการประเมินผลการเรียนรู้

2) วัดและประเมินผลระหว่างการเรียนรู้

3) ประเมินตัดสินผลการเรียนรู้

4) ตรวจสอบสมรรถนะสำคัญผู้เรียน และ

5) นำผลการประเมินไปพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป

องค์ประกอบการจัดการเรียนรู้ (OLE) ได้แก่ พิจารณาจากจุดมุ่งหมายการศึกษา (Objective) การจัดประสบการณ์เรียนรู้ (Learning Experience) และการประเมินผล (Evaluation)

องค์ประกอบของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ได้แก่ การประเมิน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ การอ่าน คิดวิเคราะห์ เขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางฯ กำหนดจุดมุ่งหมายของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ คือ เพื่อพัฒนาผู้เรียน (ระหว่างการเรียนการสอน/ให้ข้อเสนอแนะ) และเพื่อตัดสินผลการเรียน (หลังการเรียนการสอน/ตัดสิน)

ปัจจุบันเน้นการประเมินขณะเรียนรู้ เพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับกับผู้เรียน และพัฒนาได้เหมาะสม

3. การวิเคราะห์ผลการเรียนรู้ตามแนวคิดของบลูม

การเรียนรู้ตามแนวคิดของบลูม มี 3 ด้าน คือ

1) พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ความรู้ ความสามารถ และทักษะทางสมองหรือสติปัญญา

2) จิตพิสัย (Affective Domain) ค่านิยม ความรู้สึก ทัศนคติ ความสนใจ คุณธรรม และ

3) ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) ทักษะการปฏิบัติงาน ความสามารถในการปฏิบัติงานงาน โดยวัดได้จาก 3H Head Heart Hand

การวัดคุณภาพผู้เรียน KPA

1) Knowledge มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด 8 กลุ่มสาระ

2) Practice ความสามารถในการสื่อสาร การคิด แก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิตและการใช้เทคโนโลยี

3) Attitude คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ

4. วิธีการและเครื่องมือประเมินผลการเรียนรู้ออนไลน์

การประเมินผลการเรียนรู้แบบออนไลน์ต้องเน้นการมีส่วนร่วม มีความโปร่งใส ความยุติธรรม และนำนำผลลัพธ์การเรียนรู้เผยแพร่ผ่านออนไลน์ให้ผู้เรียนตรวจสอบได้

ควรใช้วิธีการที่หลากหลาย ใช้แอปพลิเคชันมาสนับสนุน (Kahoot Quizzes Padlet ฯลฯ) ให้ผู้เรียนบันทึกการปฏิบัติงาน ประเมินความรู้สึกของผู้เรียนด้วยการสังเกต การสัมภาษณ์

โดยสรุปแล้วการวัดและประเมินจะไม่เกิดประโยชน์ ถ้าครูไม่นำผลไปใช้ให้เกิดการพัฒนาต่อผู้เรียน เพราะครูมีหน้าที่สำคัญในการวางแผนพัฒนาผู้เรียน

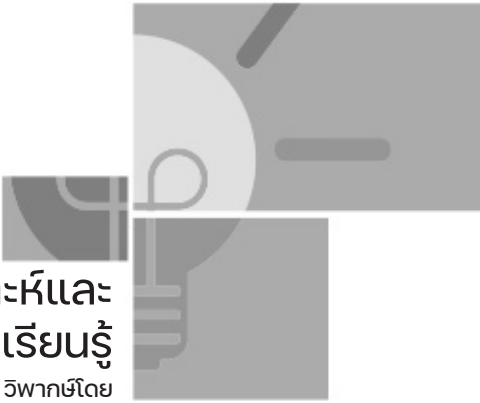

10. การวิเคราะห์และประเมินผลการเรียนรู้

วิพากษ์โดย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาธิดา สกุลรัตนกุลชัย
ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การปรับตัวเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม เทคโนโลยี และสถานการณ์โรคระบาดที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ทั้งผู้สอนและผู้เรียนต้องมี

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนการสอน รวมถึงปรับวิธีคิดและรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การเตรียมความพร้อมสำหรับครูผู้สอนจึงมีความสำคัญ ทั้งนี้เพราะครูเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างมากในการจัดการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน หลักสูตรการฝึกอบรมการวิเคราะห์และประเมินผลการเรียนรู้ในครั้งนี้มีเนื้อหาที่ครอบคลุมการวัดและประเมินผลทางการศึกษา วิทยากรได้มีการปูพื้นฐานความรู้ทั้งแนวคิดทฤษฎีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และการนำไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้เข้าอบรม

จากทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคิดของบลูมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ พุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัย เป็นกรอบ

แนวความคิดพื้นฐานที่ครูผู้สอนสามารถนำมาพัฒนาวิธีการวัดและประเมินให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ได้ ทำให้มุมมองการวัดและประเมินที่มีความรอบด้านไม่เน้นเพียงการวัดความรู้จากการสอบเพียงด้านเดียว หากแต่ยังต้องมองถึงการเรียนรู้ของผู้เรียนที่มีทัศนคติ ความสนใจ สามารถค้นคว้าด้วยตนเอง นำไปสู่การฝึกปฏิบัติจนเกิดทักษะ ความชำนาญ ดังนั้น จึงมีคำถามว่าครูผู้สอนควรทำอย่างไรให้การวัดและประเมินผลการเรียนรู้สามารถให้ข้อมูลที่สะท้อนกลับให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทั้ง 3 ด้าน ไปพร้อมกัน ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้วิพากษ์จึงมีความคิดเห็นสอดคล้องกับที่วิทยากรกล่าวไว้ว่าการวัดและการประเมินจะไม่เกิดประโยชน์ถ้าครูไม่นำผลไปใช้ให้เกิดการพัฒนาต่อผู้เรียน

อย่างไรก็ตาม เพื่อตอบคำถามที่ว่าทำอย่างไรให้การวัดและประเมินสามารถนำไปใช้ประโยชน์ สิ่งที่อยากให้เน้นเพิ่มเติมน่าจะเป็นเรื่องของแนวคิดและทฤษฎีการประเมิน บทบาทของการประเมิน รูปแบบการประเมิน และเทคนิควิธีการประเมิน ซึ่งจะช่วยเปิดมุมมองในการประเมินที่หลากหลายมากไปกว่าการประเมินตามตัวชี้วัดและเกณฑ์ที่มีอยู่ ทำให้ผู้ทำการประเมินทราบว่าประเมินไปเพื่ออะไร ควรทำการประเมินอย่างไร เพื่อที่ผลการประเมินจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ รวมทั้งมีกรณีตัวอย่างการพัฒนาการเรียนการสอนจากการทำวิจัยและประเมินในชั้นเรียน

11. การออกแบบและการจัดการเรียนรู้

ผศ.ดร.วรัตต์ อินทสระ
อาจารย์ประจำคณะวิทยาการจัดการ

โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยี และการศึกษา เด็กในศตวรรษที่ 21 ถูกสอนด้วยรูปแบบวิธีการแบบดั้งเดิม คือ การสอนแบบบรรยาย ซึ่งให้ผลการเรียนรู้ที่น้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับวิธีการสอนแบบอื่น ๆ

ครูจึงต้องออกแบบการเรียนการสอนให้ผู้เรียนบรรลุผลการเรียนรู้ ด้วยวิธีการออกแบบการเรียนการสอนด้วยวิธีการใดก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกลยุทธ์ของครู

ครูต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจาก Teacher เป็น Learning Manager ผู้จัดการการเรียนรู้ สนับสนุน และทำหน้าที่โค้ช

การปรับเปลี่ยนของครูต้องเริ่มจากการปรับเปลี่ยนทัศนคติ (Attitude) แล้วปรับรูปแบบการเรียนรู้ (Learning Design) เน้นที่ผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียน (Learning outcome) จะทำให้ครูสามารถปรับเปลี่ยนจากครูเป็นโค้ชได้ โดยต้องเป็นการปรับเปลี่ยนความคิดแบบ Mind Shift

การเปลี่ยนแปลงจากการเรียนรู้ของผู้เรียน ได้แก่ เกิดความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความรู้สึก ทัศนคติ ค่านิยม และทักษะความชำนาญ

การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ของการเรียนรู้ ครูต้องสอนให้ผู้เรียนเลิกเชื่อของเก่า แต่ใช้ความรู้เก่าเป็นฐาน และเรียนรู้สิ่งใหม่

ในอดีตครูกับนักเรียนมีความใกล้ชิดกัน แต่ปัจจุบันสถานะของครูกับนักเรียนห่างกันมากขึ้น ด้วยช่วงวัยที่แตกต่างกัน ครูจึงต้องแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่มีกับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจมากขึ้น เพื่อลดความห่างของช่วงวัย

โลกเปลี่ยนแปลงด้วยเทคโนโลยี ทำให้พฤติกรรมผู้เรียนเปลี่ยนไป ผู้เรียนมีทางเลือกในการเรียนรู้มากขึ้น วิธีการเรียนรู้ไม่เหมือนเดิม

จากการวิจัยพบว่าการเรียนหลังยุคโควิด-19 ผู้เรียนจะสนใจเนื้อหาไม่เกินวันละครั้ง ไม่เกินครั้งละ 30 นาทีเท่านั้น ครูจึงต้องออกแบบการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น วิธีการเรียนการสอนแบบ Micro Learning เป็นการแบ่งเนื้อหาเป็นส่วน ๆ มีการกระตุ้นผู้เรียนเป็นระยะ ๆ

ครูสามารถนำมาตรฐานผู้สอน 15 ด้านมาปรับใช้ได้ เช่น การออกแบบและวางแผนกิจกรรม สอนและสนับสนุนการเรียนรู้ หาวิธีการที่เหมาะสมกับการเรียนการสอน ใช้และเห็นคุณค่าของเทคโนโลยี คำนึงถึงผู้เรียนเป็นรายบุคคล ใช้ผลงานวิจัยในการพัฒนาวิชาชีพ

วิธีการเรียนรู้ที่เป็นแบบ Active Learning เช่น การแก้ไขปัญหา การเล่นเกม การทำโครงการจริง ครูต้องมีบทบาทเป็นผู้จัดการเรียนรู้ ออกแบบวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน (Active+Passive) เน้นการเรียนรู้ทั้งเนื้อหา แลกเปลี่ยนประสบการณ์ให้กับผู้เรียน

วิธีการเรียนรู้ที่ครูสามารถนำไปใช้ได้ เช่น การจัดการเรียนรู้แบบ Gamification เป็นการออกแบบที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรบางอย่างจากเกมและกิจกรรมสั้น ๆ ใช้เวลาไม่นาน และผู้เรียนให้ความสนใจ

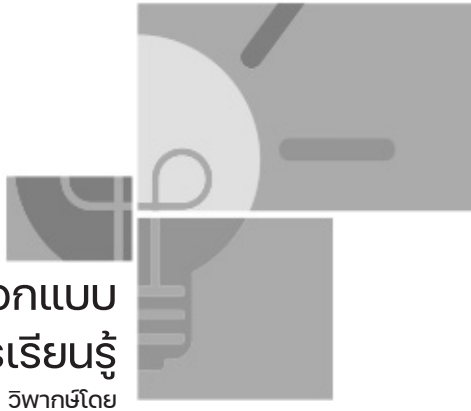

11. การออกแบบและการจัดการเรียนรู้

วิพากษ์โดย
อาจารย์ ดร.สุวิมล สพฤกษ์ศรี
สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ
ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน
มหาวิทยาลัยศิลปากร

จากประเด็นการออกแบบและการจัดการเรียนรู้ของ ผศ.ดร.วรัตต์ อินสระ ข้าพเจ้ามีมุมมองในภาพรวมเห็นด้วยกับแนวความคิดดังกล่าว ในประเด็นของการมุ่งพัฒนาครู ให้สามารถพัฒนาผู้เรียนเพื่อให้เกิดทักษะในศตวรรษที่ 21 ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นของการเรียนหลังยุคโควิด-19 เป็นอย่างที่ ผศ.วรัตต์ กล่าวถึงนักเรียนในปัจจุบันความสนใจในการเรียน หรือสมาธิจะน้อยลง ผู้สอนต้องเร่งหาวิธีการเพื่อจะพัฒนาและให้นักเรียนกลับมาสนใจในบทเรียน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้

ทั้งนี้ เพื่อให้ประเด็นในการออกแบบการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ข้าพเจ้าให้ขอให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม 4 ประเด็น ดังนี้

1. ในส่วนของการเปิดประเด็นเกี่ยวกับการออกแบบและการจัดการเรียนรู้ ผศ.ดร.วรัตต์ กล่าวในมุมมองที่วิเคราะห์ลักษณะของการสอนว่า ครูสอนด้วยวิธีการแบบดั้งเดิม คือ การสอนแบบบรรยาย ซึ่งใน

การโปรยประเด็นเพื่อเริ่มต้น ดังกล่าวนั้น อาจเพิ่มเติมว่า การสอนแบบ Active Learning มีความสำคัญอย่างไร หรือ ทำไมจึงดีกว่าบรรยาย ซึ่งเป็นการสอนแบบ Passive เนื่องจาก ปัจจุบัน ครูส่วนใหญ่พยายามเปลี่ยนและเรียนรู้วิธีการสอน ใหม่ๆ ให้เท่าทันทักษะที่พึงเกิดในยุคศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนอยู่ตลอด โดยอาจจะเพิ่มเติม ดังตัวอย่าง

"โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องทุกด้าน เป็นโลกของการทำงาน การคิดขั้นสูง การสร้างสรรค์โดยเฉพาะปัจจัยทางเทคโนโลยีและด้านการศึกษา มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เด็กในยุคศตวรรษที่ 21 ควรได้รับการจัดการเรียนรู้ที่เป็นแบบเชิงรุก (Active Learning) จากกรวยแห่งการเรียนรู้ (The Cone of Learning) การเรียนรู้ที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนหรือการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นกระบวนการเรียนการสอนอย่างหนึ่ง เป็นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติหรือการลงมือทำซึ่ง "ความรู้" ที่เกิดขึ้นก็เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์จากกระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผู้เรียนมีโอกาส ลงมือกระทำมากกว่าการฟังเพียงอย่างเดียว ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการอ่านการเขียนการโต้ตอบและการวิเคราะห์ปัญหา อีกทั้งให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิดขั้นสูง ดังนั้นครูที่เป็นบุคคลสำคัญในการจัดการเรียนการสอนต้องปรับวิธีการสอนของตนเอง ให้สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าว เพื่อพัฒนาวิชาชีพและพัฒนาผู้เรียนของเราให้บรรลุตามเป้าหมายที่หลักสูตรกำหนด"

2. การออกแบบการสอน ผศ.ดร.วรัตต์ กล่าวว่า ครูต้องปรับบทบาทจาก Teacher เป็น Learning Manager ผู้จัดการเรียนรู้ สนับสนุนและทำหน้าที่โค้ช ในประเด็นนี้ การที่ครูเป็น Learning Manager อาจจะสะท้อนเป้าหมายในการที่จะพัฒนาครูและผู้เรียนให้ไปถึงการจัดการเรียนรู้ในยุค Disruption ยังไม่ชัดเจน หากเพิ่มประเด็น ของการเปลี่ยนบทบาทของครู จาก Teacher เป็น Facilitator คือ จากครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ และพร้อมที่จะเป็น Coach และ Mentor ให้กับผู้เรียน จะทำให้ความหมายในส่วนนี้ ชัดเจนขึ้น เนื่องจากครูเมื่อเป็น Facilitator จะทำหน้าที่ในการออกแบบการเรียนรู้ครั้งนั้นๆ แล้วมีบทบาทในการช่วยเหลือ ผู้เรียน ในการเรียนรู้ ผ่านการลงมือเรียนรู้จากผู้เรียนด้วยตนเอง จะสะท้อนความหมายได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

3. การออกแบบการเรียนรู้ หากมีการพูดถึง การออกแบบระบบการเรียนการ

สอน (Instructional system design : ISD) สำหรับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสติปัญญาของผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ ซึ่งเป็นเป้าหมายในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และอนาคตให้บรรลุอย่างเป็นระบบ จะทำให้ผู้ฟังเข้าใจ ระบบของการออกแบบและการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) มากขึ้น เนื่องจากการออกแบบระบบการเรียนการสอน เป็นการพัฒนาการสอนอย่างเป็นระบบ ขั้นตอนจะช่วยให้การจัดการเรียนการสอน มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ผู้เรียนได้พัฒนาตามตัวชี้วัดของหลักสูตร เช่น การออกแบบการสอน ADDIE model, การออกแบบการสอนเชิงระบบของ Dick, Carey & Carey การออกแบบระบบการเรียนการสอนเชิงระบบของ Gerlach & Ely เป็นต้น แล้วจึงเสริมเนื้อหาเกี่ยวกับ วิธีการสอนแบบ Active Learning เช่น การเรียนรู้แบบ STAD, การเรียนรู้แบบ Team Games-Tournament, การจัดการเรียนรู้แบบ Jigsawll เป็นต้น

4. การพัฒนาวิชาชีพสิ่งที่สำคัญ ที่จะเติมเต็มให้การออกแบบและการจัดการเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด คือ การที่ครูร่วมกันสร้างชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพครู (Professional Learning Community) ในสถานศึกษา จะเป็นสิ่งที่ทำให้การออกแบบและการจัดการเรียนรู้เห็นผลชัดเจนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากครูได้มีการแลกเปลี่ยนเทคนิค วิธีสอน ซึ่งกันและกัน จะทำให้ได้นำแนวคิด ของเพื่อนครูท่านอื่น ๆ ไปปรับใช้ อาจมีการเพิ่มเติม หรือพูดถึงในประเด็นนี้ จะทำให้หัวข้อการออกแบบและการจัดการเรียนรู้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ดังนั้น การออกแบบและการจัดการเรียนรู้ จะต้องแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยง หลักสูตร การสอน และการพัฒนาวิชาชีพอย่างเป็นเกลียวและสอดคล้องกันจะละสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้ เพื่อส่งผลให้ผู้เรียนรู้จักคิด เรียนรู้ ทำงาน แก้ปัญหา สื่อสาร ทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในที่สุด

12. นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาผู้เรียน

ผศ.ทิพสุดา คิดเลิศ
รองผู้อำนวยการสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ

การศึกษาในปัจจุบันเป็นยุคดิสรัปชั่น (Disruption) มีการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี รวมถึงสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้โลกของการศึกษาเปลี่ยนแปลงไป ผู้สอนจึงต้องนำนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียน

นวัตกรรมการศึกษา หมายถึง ความคิดใหม่ เทคนิคใหม่ ที่พัฒนาต่อยอดจากความรู้เดิมนำมาประยุกต์สร้างสรรค์ช่วยให้การจัดเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดการเรียนรู้ได้

แนวคิดพื้นฐานที่ส่งผลต่อนวัตกรรมการศึกษา ความแตกต่างระหว่างบุคคล ความพร้อม การใช้เวลาเพื่อการศึกษา การขยายตัวทางวิชาการและการเปลี่ยนแปลงของสังคม

ประเภทของนวัตกรรมการศึกษา ได้แก่ นวัตกรรมด้านหลักสูตร นวัตกรรมการเรียนการสอน นวัตกรรมสื่อการสอน นวัตกรรมด้านการประเมินผล และนวัตกรรมการบริหารจัดการ

กระบวนการออกแบบและการสร้างนวัตกรรม ADDIE Model เริ่มด้วยการวิเคราะห์ การออกแบบ การพัฒนา การนำไปใช้ และการประเมินผล โดยการออกแบบทุกครั้งจะต้องคำนึงถึงทฤษฎีการเรียนรู้ด้วย

การนำนวัตกรรมการศึกษาไปใช้ จะต้องไม่ยุ่งยาก ไม่แพงเกินไป สะดวกต่อการใช้ง่าย ไม่กระทบกับบริบทเดิมมากนัก ไม่มีคนเกี่ยวข้องมากนัก และให้ผลที่ชัดเจน

ตัวอย่างการนำเทคโนโลยีมาใช้ในห้องเรียน เช่น Virtual Classroom, Flipped Classroom, Hybrid learning

กรมวิชาการกำหนดเกณฑ์การประเมินนวัตกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย การประเมินความมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ประหยัด และมีคุณลักษณะที่ดี

ปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยีมาใช้กับการศึกษา เช่น VR, AI, Cloud, Social Media, Biometric, 3D Printing เป็นต้น

เด็กยุค Gen Alpha เป็นความท้าทายของครู เพราะเป็นเด็กที่มีทักษะทางเทคโนโลยีสูง ปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงได้ดี

7 แนวคิดการนำนวัตกรรมไปใช้พัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ได้แก่

1) การสอนเชิงสร้างสรรค์ ครูควรใช้เครื่องมือเทคโนโลยีที่หลากหลาย กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์

2) เครื่องมือ เสียง และวิดีโอ แบบผสมผสานที่ใช้เป็นสื่อในการสอน

3) บูรณาการการเรียนรู้เข้ากับวิธีการเรียนรู้ จุดประกายความสนใจ เพิ่มการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน

4) ระดมความคิดเห็น ให้ทุกคนในชั้นเรียนมีส่วนร่วม

5) เรียนรู้นอกห้องเรียน

6) ให้นักเรียนรู้โลกแห่งความเป็นจริง

7) สร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป นวัตกรรมการศึกษาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้มีการพัฒนาไปอย่างมาก ครูผู้สอนต้องมีความสามารถในการปรับตัวและเรียนรู้สิ่งใหม่ นำมาประยุกต์ใช้กับการสอน และเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ

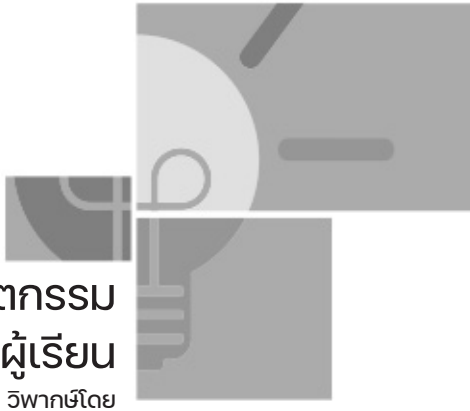

12. นวัตกรรม เพื่อการพัฒนาผู้เรียน

วิพากษ์โดย
ดร. ลักษมณ สมานสินธุ์
ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ 2
กองการต่างประเทศ
สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา
วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม

1. มีการกล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ปัจจุบันยุค Disruption ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิต การทำงาน และการศึกษา อีกทั้งการแพร่ระบาดของ COVID- 19 ทำให้ภาคการศึกษาต้องปรับตัวอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะผู้สอนต้องใช้นวัตกรรมมาปรับใช้ในการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับหัวข้อในการนำเสนอ/บรรยาย และให้คำจำกัดความเพื่อปูพื้นฐานและสร้างความเข้าใจได้อย่างเหมาะสม

2. การนำเสนอในสาระสำคัญเชิงวิชาการ ที่มีการอ้างอิงหลักการ/ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ที่น่าสนใจคือการสร้างกระบวนการออกแบบและสร้างนวัตกรรมโดยใช้ ADDIE Model ที่มีลำดับการพัฒนา 5 ขั้นตอนคือ การวิเคราะห์ (Analysis) การออกแบบ (Design) การพัฒนา (Development) การนำไปใช้ (Implementation) และการประเมินผล

(Evaluation) ที่ต้องคำนึงถึงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้ได้ยกตัวอย่างการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนประกอบ

3. ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดเกณฑ์ประเมินนวัตกรรมการเรียนรู้ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่ในส่วนข้อมูลที่นำเสนอ/อ้างอิง คือ กรมวิชาการนั้นควรจะต้องมีการตรวจสอบข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน ว่ามีการเปลี่ยนแปลงชื่อหน่วยงานตามโครงสร้างของกระทรวงศึกษาธิการอย่างไร เนื่องจากหัวข้อที่นำเสนอเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจ และท้าทายในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีพยายามผลักดันให้เกิดการสร้างนวัตกรรมเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น จึงจำเป็นที่ผู้เข้ารับการอบรมจะต้องนำความรู้จากแหล่งอ้างอิงถูกต้อง หรืออาจจะต้องใส่ช่วงเวลาที่ใช้ในการอ้างอิงให้ครบถ้วน ป้องกันความสับสน

4. หัวข้อการบรรยายคือ “นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาผู้เรียน” ได้นำเสนอถึงประเด็นเด็กยุค Generation Alpha ว่าเป็นความท้าทายของครูผู้สอน ที่เด็กสามารถปรับตัวรับกับเทคโนโลยีได้ดี แต่ไม่ได้มีการลงรายละเอียดว่าจะพัฒนาผู้เรียนหรือเด็กกลุ่มนี้จะต้องมีวิธีการอย่างไร เนื่องจากปัญหาของเด็ก Generation Alpha ส่วนใหญ่มีความอดทนต่ำและมีความเป็นตัวของตัวเองสูง ผู้สอนจะต้องมีบทบาทสำคัญในการเตรียมความพร้อมอย่างไรบ้าง

สรุป เนื้อหาการบรรยายส่วนใหญ่การนำเสนอ หลักการแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ด้านนวัตกรรมการศึกษาในปัจจุบัน ในเชิงกว้างได้น่าสนใจและครอบคลุมตามหลักการและเหตุผลในหลายประเด็น เพียงแต่ไม่ได้ลงรายละเอียดเชิงลึกให้เห็นภาพชัดเจนมากนัก หากมีการหยิบยกปัญหา หรือนำเสนอกรณีศึกษาเพิ่มเติม เพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาผู้เรียน มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพิ่มเติม จะช่วยให้ผู้รับฟังสามารถนำไปปรับ/ประยุกต์ใช้ประโยชน์ได้จริง และควรระวังเรื่องการใช้ภาษาที่ถูกต้องเช่น นวัตกรรมใหม่ ซึ่งเป็นการใช้คำซ้ำซ้อน

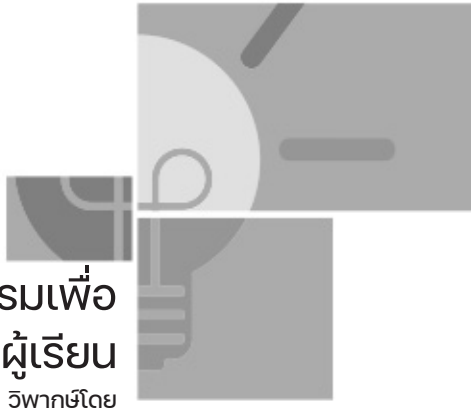

12. นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาผู้เรียน

วิพากษ์โดย
รศ.ดร.สมหวัง ขันตยานุวงศ์
รองอธิการบดีฝ่ายพัฒนาบัณฑิตขั้นสูง
และโครงการจัดตั้งวิทยาเขตสุพรรณบุรี
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

นวัตกรรมการศึกษา: การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาตลอดชีพเพื่อการเป็นมืออาชีพขั้นสูง
(Educational Innovation: Lifelong Graduate Studies for Advanced Professionals)

ด้วยการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมไทยในปัจจุบันที่กลายเป็นสังคมผู้สูงวัย (Aging Society) อย่างสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2561 จากการอ้างอิงข้อมูลสถิติประชากรไทยประจำเดือนธันวาคม พ.ศ. 2560 พบว่าประชากรไทยที่อยู่ในช่วงชั้นอายุ 60 ปี (731,854 คน) มีจำนวนมากกว่าประชากรไทยที่มีอายุไม่ถึง 1 ปี (620,066 คน) และจำนวนประชากรไทยในช่วงอายุตั้งแต่ 35 ปีลงมามีการลดลงอย่างต่อเนื่องตามลำดับทุกช่วงชั้นปี ลักษณะการลดลงของประชากรไทยดังกล่าวส่งผลกระทบต่อจำนวนนิสิตหรือนักศึกษาที่จะเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาทั้งระดับปริญญาตรี

และบัณฑิตศึกษาอย่างหลีกเลี่ยง ไม่ได้ กอปรกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันจากสภาวการณ์เดิม (Disruption) ด้วยการนำเทคโนโลยีขั้นสูงเข้าทำงานทดแทนกำลังมนุษย์ และผลกระทบจากวิกฤตการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 ในห้วงปีที่ผ่านมา สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการขาดแคลนทรัพยากรมนุษย์ทั้งทางด้านจำนวนและทางด้านทักษะความรู้ความสามารถที่ตรงตามความต้องการในระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างฉับพลันอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะผู้ที่สำเร็จการศึกษาเพื่อการปริญญาแล้วทั้งที่อยู่ในวัยทำงานก่อนเกษียณและหลังเกษียณอายุงาน

เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว สถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาในรูปแบบการศึกษาตลอดชีพ (Lifelong Education) ทั้งในระดับปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษา เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ที่อยู่ในวัยทำงานและผู้ที่เกษียณอายุงานแล้วสามารถเรียนรู้ด้วยแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self - directed Learning) ตลอดจนมุ่งพัฒนาตนเองเพื่อ Reskill หรือ Upskill และปรับตนเองให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างโอกาสในการเพิ่มคุณค่าให้กับงานที่ตนทำอยู่ หรือเพื่อเริ่มต้นการทำงานใหม่ให้ตรงตามความรู้ความสามารถที่ตนเองได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม และสอดคล้องกับความต้องการของระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาตลอดชีพเพื่อการเป็นมืออาชีพขั้นสูง (Lifelong Graduate Studies for Advanced Professionals) เป็นหนึ่งในรูปแบบการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่ถูกออกแบบมาเพื่อการให้บริการการศึกษาขั้นสูงแก่ผู้เรียนได้เลือกเรียนทั้งในรูปแบบบางรายวิชา (Subjects) หรือบางชุดวิชา (Modules) ระดับบัณฑิตศึกษาตามอัธยาศัย โดยสามารถเลือกเรียนผ่านทั้งระบบ On-line หรือการเข้าชั้นเรียนปกติ และไม่ถือเป็นนิสิตหรือนักศึกษาเต็มเวลา ทั้งนี้ไม่ใช่เพียงเพื่อเป็นการพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเองตามที่ต้องการเพียงอย่างเดียว แต่ยังสามารถได้รับการรับรองจากสถาบันการศึกษา และเก็บหน่วย กิตแต่ละรายวิชาหรือชุดวิชาเพื่อการโอนเข้าศึกษาในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องเพื่อการปริญญาในสถาบันการศึกษาตามความประสงค์ในอนาคตได้

ปัจจุบัน การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาตลอดชีพเพื่อการเป็นมืออาชีพขั้นสูงได้รับความนิยมมากขึ้นและได้ขยายการบริการโดยมีทั้งรายวิชาหรือชุดวิชาจากหลากหลายสาขาวิชาให้ผู้เรียนได้เลือกตามอัธยาศัย ดังตัวอย่างเช่น โครงการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาศักยภาพวิชาชีพระดับบัณฑิตศึกษา (Graduate Studies for Potential Professionals: GSPP) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (www.grad.ku.ac.th) ซึ่งในปีการศึกษา 2564 มีรายวิชาที่เข้าร่วมโครงการประมาณ 200 รายวิชา เป็นต้น ทั้งนี้รูปแบบดังกล่าวยังสามารถปรับใช้กับการศึกษาระดับอื่น ๆ ในสถาบันการศึกษาได้หากต้องการ

"The excitement of learning separates youth from old ages. As long as you're learning, you're not old."

(ROSALYN YALOW: The Nobel Prize in Physiology or Medicine 1977)

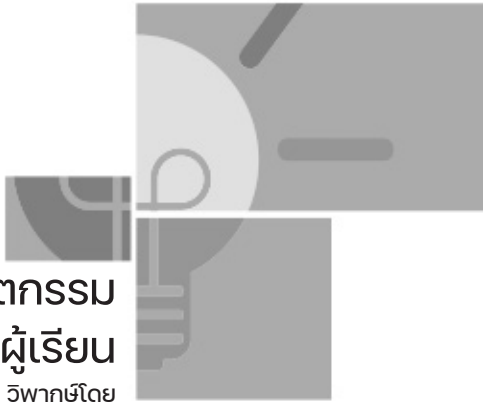

12. นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาผู้เรียน

วิพากษ์โดย
ผศ.สิวาลัย จินเจือ
อาจารย์ประจำหลักสูตร ภาควิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ
คณะเทคโนโลยีและการจัดอุตสาหกรรม
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

การศึกษาในยุคความปกติใหม่ เป็นยุคที่เทคโนโลยีและเครื่องมือที่ใช้ในการเรียนมีความทันสมัยและมีหลากหลายมากขึ้น การเลือกเทคโนโลยีและเครื่องมือที่ใช้จึงมีความสำคัญ ผู้สอนจำเป็นต้องเลือกให้เหมาะกับผู้เรียนและสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ครูผู้สอนจำเป็นต้องหาเทคนิคการสอน เพื่อให้ผู้เรียนสนใจและกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ สนุกกับการเรียนรู้ และเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นของผู้เรียน ในวงการศึกษามีการประยุกต์ใช้เกมมิฟิเคชันในการเรียนรู้ โดยใช้เป็นแนวทางพัฒนาการศึกษาที่มุ่งกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ร่วมกิจกรรมการเรียนที่ใช้หลักการออกแบบเกม และองค์ประกอบพิเศษของเกมมาผสมผสานในสภาพแวดล้อมการเรียน

ในปัจจุบันมีการประยุกต์ใช้เกมมิฟิเคชันในหลายวงการ โดยส่วนใหญ่มีจุดประสงค์หลักในการเพิ่มความมุ่งมั่นและความผูกพันในการทำกิจกรรม การฝึกปฏิบัติในวงการกีฬา การเพิ่มผลกำไรทางธุรกิจ การ

พัฒนาเรียนการสอน ความบันเทิง ความจงรักภักดีของลูกค้าที่มีต่อยี่ห้อสินค้า การวัดผลและประเมินพนักงานในองค์กร การสนับสนุนให้ผู้ใช้ยอมใช้ระบบสารสนเทศใหม่ เป็นต้น (Hamari,2013)

เกมมิฟิเคชัน (Gamification) เป็นการใช้แนวคิดเรื่องกลไก แรงผลักดัน และสุนทรียภาพของเกมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรมที่ไม่ใช่เกมเพื่อทำให้ผู้ใช้มีมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และเพิ่มความรู้สึกผูกพันกับกิจกรรมนั้น เป้าหมายสำคัญที่สุดของเกมมิฟิเคชันคือการเพิ่มความสนุกในการเรียน การมีความมุ่งมั่นและผูกพันกับการเรียนผ่านความสนใจของผู้เรียนและสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนสนใจที่จะเรียนต่อไป

ดังนั้นหากนำกลไกเกม เทคนิคการออกแบบเกม หรือนำลักษณะของการเป็นเกมมาประยุกต์ใช้ในบริบทต่าง ๆ ของการเรียนการสอน เป็นการผสมผสานกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้อยู่ในสภาพแวดล้อมแบบเกมมิฟิเคชัน ซึ่งการให้รางวัลหรือการให้คะแนนไม่จำเป็นต้องให้เฉพาะผู้เรียนที่ทำงานสำเร็จเท่านั้น แต่เป็นการนำองค์ประกอบของเกมมิฟิเคชันมาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งไม่จำเป็นต้องกำหนดเกณฑ์วัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทั้งนี้กลไกของเกมที่ดีควรมีการแบ่งระดับของเป้าหมายอย่างชัดเจนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อว่าตนเอง มีโอกาสที่จะทำสำเร็จมากขึ้นเรื่อย ๆ จะทำให้ผู้เรียนสนใจใฝ่รู้มากขึ้น

สรุปในปัจจุบันได้มีการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนในสภาพแวดล้อมแบบเกมมิฟิเคชันใช้ในการจัดการเรียนการสอนร่วมกับเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น VR, AI, Cloud, Social Media เป็นต้น เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ และสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้เรียนให้สูงขึ้นได้ โดยใช้รางวัลซึ่งอาจจะเป็นแต้ม (Point) เข็มหรือตรารับรอง (Badge) หรือการได้เลื่อนระดับขั้น (Level) เพื่อจูงใจให้กับผู้เรียนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ หรือตามวัตถุประสงค์ที่ผู้สอนต้องการ

13. การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน

ผศ.พัศรินท์ ก่อเลิศวรพงศ์
อาจารย์ประจำหลักสูตรจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ

การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน

ความสำคัญของการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน จะช่วยส่งเสริมให้การเรียนการสอนราบรื่น สร้างลักษณะนิสัยและระเบียบวินัย ส่งเสริมสุขภาพที่ดีให้แก่ผู้เรียน ทำให้เกิดการเรียนรู้และสนใจมากขึ้น เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียน

บรรยากาศในชั้นเรียนที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการสอน ขึ้นอยู่กับความแตกต่างของผู้เรียน และบริบทของสถานศึกษาด้วย

บรรยากาศในชั้นเรียนมีหลายรูปแบบ เช่น บรรยากาศที่ท้าทาย บรรยากาศที่อิสระ บรรยากาศที่มีการยอมรับนับถือ บรรยากาศที่อบอุ่น บรรยากาศที่มีการควบคุม (มีกฎระเบียบชัดเจน) และบรรยากาศที่มีความสำเร็จ

ประเภทของการบรรยากาศในชั้นเรียน แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ บรรยากาศทางกายภาพ และบรรยากาศทางจิตวิทยา

บรรยากาศทางกายภาพ เช่น ห้องเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน (การจัดห้องเรียน โต๊ะเรียน มีมาตรการควบคุมโรค) ห้องเรียนที่เอาปัญหาเป็นฐาน (นำปัญหาให้ผู้เรียนแก้) ห้องเรียนที่สามารถเรียนที่ไหนก็ได้ (นำเทคโนโลยีมาใช้) และห้องเรียนที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของเด็ก

บรรยากาศทางจิตวิทยา เช่น บุคลิกภาพ พฤติกรรมการสอน เทคนิคการปกครองชั้นเรียน ปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียน

ในการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน ครูต้องทำความเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน ทุกคนล้วนมีความสามารถที่แตกต่างกัน และครูต้องไม่หยุดที่จะพัฒนาตนเอง

ครูมีบทบาทหน้าที่ช่วยให้ผู้เรียนพบอัตลักษณ์ของตนเอง ช่วยให้ผู้เรียนภูมิใจในลักษณะเฉพาะตน ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มที่

ความสำคัญของการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน คือ ครูต้องรู้ว่าสอนใครสอนอย่างไร และสอนเพื่ออะไร

การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะถ้าเด็กชอบครูเด็กจะชอบรายวิชานั้น ๆ และจะชอบการเรียนรู้นั่นเอง

13. การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน

วิพากษ์โดย
รศ.ดร.อัชฌา อระวีพร
อาจารย์ประจำหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สถิติประยุกต์)
ภาควิชาสถิติ คณะวิทยาศาสตร์
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

“การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน” ในเชิงทฤษฎี ทั้งทางด้านความหมาย ความสำคัญ รูปแบบ ประเภท ของการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน เป็นเนื้อหาความรู้ที่สามารถศึกษาค้นคว้าได้ในอินเทอร์เน็ต และแหล่งเรียนรู้ทั่วไป และจะไม่มีความแปลกใหม่ หรือน่าสนใจ หากไม่มีการยกตัวอย่างให้เห็นถึงสถานการณ์จริงว่าการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนต้องทำอย่างไร และตอบคำถามได้ว่าทำอย่างไรจึงจะสามารถสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนได้

โดยส่วนใหญ่บรรยากาศในห้องเรียนก็ต้องมีทั้ง **บรรยากาศทางกายภาพ** และ**บรรยากาศทางจิตวิทยา** ซึ่งบรรยากาศทางกายภาพก็คือ ห้องเรียน สิ่งสำคัญที่จะต้องนำมาพิจารณา คือ ห้องเรียนนั้นควรมีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามวิชาที่เรียนโดยเฉพาะวิชาปฏิบัติ เช่น วิทยาศาสตร์ ควรจะมีอุปกรณ์ให้นักเรียนแบบตัวต่อตัวให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติด้วยตัวเอง เพื่อให้นักเรียนได้เข้าใจอย่างถ่องแท้ สามารถแปลผลการทดลองและนำเสนอได้อย่างถูกต้อง ส่วนวิชาทางทฤษฎี

นั้นสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือผู้สอน เพราะทุกสถานศึกษาก็จะมี ห้องเรียน โต๊ะ เก้าอี้ ไม่ได้แตกต่างกัน แต่จะแตกต่างกันที่ผู้สอนที่จะสามารถดึงดูดให้นักเรียนมีความสนใจและเข้าใจในเรื่องที่เรียนได้หรือไม่ เมื่อนักเรียนมีความสนใจ เข้าใจ ก็จะสามารถเลือกที่จะไปศึกษาในระดับที่สูงขึ้นตามความถนัดของตัวเองได้

ปัญหาการเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เช่น นักเรียนที่อยู่ในถิ่นทุรกันดาร หรือบนเขา และไม่มีงบประมาณสนับสนุน ก็ไม่สามารถจัดหาห้องเรียนที่เหมาะสมกับการเรียนได้ หรือนักเรียนที่มีฐานะยากจน ผู้ปกครองหาเช้ากินค่ำ คงไม่มีใครสนใจห้องเรียนที่เหมาะสม แค่มีที่เรียนที่ราคาไม่แพงก็เพียงพอแล้ว

การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนนั้น เชื่อว่าครูทุกคนก็คงพยายามที่จะเข้าใจนักเรียนเพื่อสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้น่าเรียน แต่ในความเป็นจริงโลกไม่ได้สวยงามเสมอ เด็กทุกคนไม่ได้เป็นเด็กตั้งใจเรียน บางคนหลับ บางคนคุย บางคนเล่นเกม บางคนแชท บางคนใส่หูฟังฟังเพลง บางคนมาสาย ถ้ามีเหตุการณ์แบบนี้บรรยากาศแบบนี้ก็ไม่น่าเรียน เพราะนักเรียนก็ควรจะมีส่วนช่วยในการสร้างบรรยากาศด้วย เช่น ครูต้องมีการตั้งกฎสำหรับการเรียน แต่ถ้าในห้องเรียนมีนักเรียนจำนวนมากก็คงไม่สามารถควบคุมดูแลได้ทั้งหมด

ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID -19) ที่เกิดขึ้น การสร้างบรรยากาศทางกายภาพไม่มีผลอะไรเลยเพราะเด็กต้องเรียนออนไลน์ โดยเด็กส่วนใหญ่ไม่ได้ตั้งใจเรียน เพราะไม่มีผู้สอนอยู่ข้างหน้าตัวเอง ผู้สอนอยู่ในหน้าจอโทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ และแท็บเล็ต มีงานวิจัยบอกว่าเด็กส่วนใหญ่เรียนไม่รู้เรื่อง ไม่เข้าใจ และลอกการบ้าน ทำให้นักเรียนไม่มีความรู้ที่แท้จริง สิ่งสำคัญก็คือครูผู้สอนที่จะสามารถสร้างสื่อการสอน และสอนอย่างไรให้นักเรียนมีความสนใจและตั้งใจเรียนในขณะที่ครูอยู่ในหน้าจอ

การตอบคำถามว่า “ทำอย่างไรจึงจะสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนได้?” นั้น **บรรยากาศทางกายภาพ อันได้แก่ ห้องเรียนต้องน่าเรียน โต๊ะ เก้าอี้ คอมพิวเตอร์ อุปกรณ์การเรียนเพียงพอ และบรรยากาศทางจิตวิทยา ซึ่งก็คือ ทั้งผู้เรียนและผู้สอนต้องให้ความร่วมมือในการสร้างบรรยากาศให้น่าเรียน โดยอาจจะสร้างความคุ้นเคยด้วยการพูดคุย หรือเล่นเกม เพื่อผ่อนคลายก่อนที่การเรียนการสอนจะเริ่มขึ้น ซึ่งถ้าพร้อมทั้งทางกายภาพและทางจิตวิทยา บรรยากาศการเรียนรู้ดังกล่าวย่อมเกิดประโยชน์ทั้งต่อผู้เรียนและผู้สอนได้อย่างแน่นอน**

14. จิตวิทยาการเรียนรู้ การให้คำปรึกษา

ผศ.ดร.ภริมา วินิธาสถิตย์กุล
อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ ได้แก่ พัฒนาการของผู้เรียน รูปแบบการเรียนรู้ ความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน ความฉลาดทางอารมณ์ การให้คำปรึกษาเบื้องต้น

ครูในดวงใจของนักเรียน คือ เข้าใจนักเรียน มีเมตตา จับต้องได้ สอนเก่ง ใจดี สวย ทำให้ชอบเรียนวิชาที่ไม่ชอบ ดูแลดี อบอุ่น สอนเก่ง ครูที่นักเรียนจำได้ในเชิงลบ เช่น ครูที่ทำโทษโดยที่เด็กไม่ผิด พูดคำหยาบ ทำให้ขาดความมั่นใจ ดุ ใช้ให้ทำเรื่องส่วนตัว ไม่ยุติธรรม

การเรียนรู้ เป็นการเปลี่ยนพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร อันเป็นผลมาจากประสบการณ์และการฝึกหัด

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ ประกอบด้วย ความสมบูรณ์ทางชีววิทยา อัตตมโนทัศน์ รูปแบบและวิธีการเรียนรู้ ความสามารถในการนำสิ่งที่เรียนไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ เจตคติต่อผู้สอน วิชาที่เรียน กลุ่มเพื่อน สติปัญญา และความถนัด

ครูต้องสร้างการเรียนรู้ที่เน้นให้เกิดผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ที่ดี เช่น การเรียนจากการสอนผู้อื่น การลงมือทำ เป็นต้น

พัฒนาการของผู้เรียน มี 8 ขั้น คือ ไว้เนื้อเชื่อใจกับไม่ไว้วางใจ เป็นตัวของตัวเองกับละอายสงสัย มีความคิดริเริ่มกับรู้สึกผิด ขยันหมั่นเพียรกับต่ำต้อย อัตลักษณ์กับสับสนในบทบาท ใกล้ชิดสนิทสนมกับโดดเดี่ยว สืบทอดกับคำนึงถึงตนเอง มั่นคงสมบูรณ์ในชีวิตกับความสิ้นหวัง

จิตวิทยาการเรียนรู้ มี 4 กลุ่ม ได้แก่

1) กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) เป็นการเรียนรู้จากตัวแบบ
2) กลุ่มมนุษย์นิยม (Humanistic Psychology) เรียนรู้จากการลองผิดลองถูก
3) กลุ่มปัญญานิยม (Cognitive Psychology) เรียนรู้จากการวางเงื่อนไข
4) กลุ่มเกสตัลท์ (Gestalt Psychology) เรียนรู้จากการเสริมแรง

ลักษณะทางพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมส่งผลต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน เป็นสิ่งที่ครูต้องคำนึงถึง รวมถึงความแตกต่างระหว่างช่วงวัย (Generation) ด้วย

EF ทักษะสมองเพื่อจัดการชีวิตให้สำเร็จ เป็นกระบวนการเรียนรู้ของสมองที่ทำให้เด็กคิดเป็น ทำเป็น เรียนรู้เป็น แก้ปัญหาเป็น อยู่กับคนอื่นเป็น มีความสุขเป็น

การให้คำแนะนำกับการแนะแนวแตกต่างกัน การแนะแนว เป็นการบอกแนวทาง โดยผู้เรียนจะเป็นผู้เลือกและตัดสินใจเองว่าจะไปในทิศทางไหน ส่วนการแนะนำ เป็นการชี้แนะ เสนอแนะ

การให้คำปรึกษา เป็นการช่วยเหลือบุคคลให้ผ่านปัญหาด้วยการสนทนา ครูนอกจากจะมีหน้าที่จัดการเรียนการสอนแล้วยังมีหน้าที่ในการให้คำปรึกษากับผู้เรียนด้วย

การให้คำปรึกษามีสิ่งสำคัญ คือ สถานที่เหมาะสม (ไม่เผชิญหน้า) เตรียมตัวเองให้เหมาะสม (รับฟัง รักษาความลับ เมตตา เข้าใจกระบวนการ) ใช้วิธีการที่เหมาะสม

หัวใจของการให้คำปรึกษา คือ ต้องฟังอย่างตั้งใจ (Deep Listening) ไม่รีบตัดสินใจ ทำความเข้าใจว่าทุกพฤติกรรมย่อมมีสาเหตุ งดคำว่าทำไม

ครูมีเด็กอยู่ในมือ ครูจึงมีหน้าที่ช่วยพัฒนาเด็กให้มีความสุข มีการเรียนรู้ที่ดีและเจริญก้าวหน้า

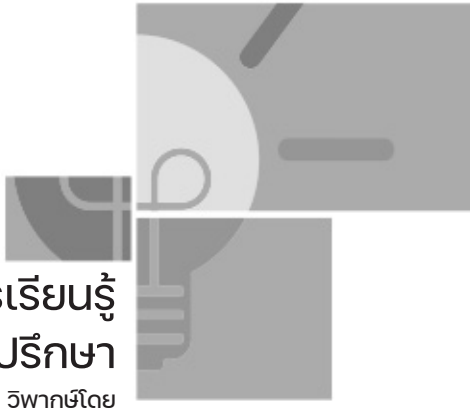

14. จิตวิทยาการเรียนรู้ การให้คำปรึกษา

วิพากษ์โดย
รศ.ดร.นิธิพัฒน์ เมฆขจร
ประธานหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาการแนะแนวและการปรึกษาเชิงจิตวิทยา
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

หัวข้อ “จิตวิทยาการเรียนรู้และการให้คำปรึกษา” เป็นหัวข้อที่นำศาสตร์ของจิตวิทยาการเรียนรู้และศาสตร์ของการให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยาที่บูรณาการผสมผสานกันได้เป็นอย่างดี เนื่องจากทั้งสองศาสตร์เป็นเนื้อหาทางวิชาการที่มุ่งเน้นการดูแลและช่วยเหลือบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่อยู่ในวัยเรียนและเป็นผู้เรียน ดังนั้น การนำศาสตร์ทั้งสองมาถ่ายทอดให้กับผู้ฟังที่เป็นครูและบุคลากรทางการศึกษา จะทำให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งในการที่ผู้ฟังจะได้นำความรู้และทักษะที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ได้จริงอย่างสมบูรณ์

ในหัวข้อการบรรยายดังกล่าว ผู้บรรยายได้นำเสนอเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาการเรียนรู้และการให้คำปรึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยได้แบ่งเป็นประเด็นย่อยไว้อย่างชัดเจน ทั้งในเรื่องของ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ ครูในดวงใจของนักเรียน การสร้างการเรียนรู้ที่เน้นให้เกิดผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ที่ดี ขั้นของพัฒนาการของผู้เรียน จุดเน้นของการพัฒนาการ

เรียนรู้ตามแนวคิดของจิตวิทยากลุ่มต่าง ๆ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน ทักษะทางสมอง (Executive Functions: EF) ความหมายของการแนะแนวและการให้คำปรึกษาและหัวใจของการให้คำปรึกษา

ทั้งนี้ ในฐานะผู้อ่านจากการสรุปย่อเนื้อหาของผู้บรรยายเพียง 1 หน้ากระดาษ A4 ซึ่งคาดว่าผู้บรรยายคงได้ฉายภาพในการบรรยายตลอดเวลา 1 ชั่วโมง 30 นาที ไว้ได้อย่างละเอียดและสมบูรณ์แล้ว โดยหากสิ่งที่ผู้วิพากษ์ได้นำเสนอเป็นข้อสังเกตเพื่อเติมเต็มเนื้อหาการบรรยายต่อไปนี้เป็นสิ่งที่ผู้บรรยายได้นำเสนอไว้อยู่แล้วก็ต้องขออภัยไว้ ณ โอกาสนี้ ในการนี้ จากการอ่านสรุปย่อเนื้อหาที่ส่งมา มีข้อสังเกต ดังนี้

1. หัวข้อการบรราย “จิตวิทยาการเรียนรู้และการให้คำปรึกษา” ดูเหมือนว่าน่าจะให้น้ำหนักของเนื้อหาระหว่าง “จิตวิทยาการเรียนรู้” กับ “การให้คำปรึกษา” อย่างละ 50 : 50 แต่จากเนื้อหาที่ส่งมาดูเหมือน ผู้บรรยายจะมุ่งเน้นเนื้อหาของ “จิตวิทยาการเรียนรู้” ในปริมาณที่มากกว่า “การให้คำปรึกษา”

2. หัวข้อ “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้” มีปรากฏในย่อหน้าที่ 1 และย่อหน้าที่ 4 ซึ่งรายละเอียดของทั้งสองย่อหน้าไม่เหมือนกันทั้งที่ชื่อหัวข้อเดียวกัน ฝากตรวจสอบด้วย

3. หัวข้อ “จิตวิทยาการเรียนรู้ มี 4 กลุ่ม” ในรายละเอียดที่ว่าแต่ละกลุ่มบอกไว้ว่าการเรียนรู้เกิดจากอะไรนั้น โปรดตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง เพราะเท่าที่ดูยังไม่ถูกต้องเท่าใดนัก

4. หัวข้อ “ทักษะทางสมอง หรือ EF” นั้น ไม่ทราบว่าได้อธิบายถึงรายละเอียดของ EF ทั้ง 9 ด้าน หรือไม่

5. ในการนำเสนอหัวข้อ “การให้คำปรึกษา” สิ่งหนึ่งที่ขาดไม่ได้คือเรื่องของ “ทักษะพื้นฐานในการให้คำปรึกษา” ซึ่งผู้อ่านยังไม่เห็นปรากฏอยู่ในการสรุปนี้ นอกจากนี้ หากจะให้ครบถ้วนควรมีการฝึกปฏิบัติในเรื่องของทักษะพื้นฐานในการให้คำปรึกษาด้วย จะทำให้การอบรมสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

โดยสรุปแล้ว การนำเสนอหัวข้อ “จิตวิทยาการเรียนรู้และการให้คำปรึกษา” เป็นการบูรณาการศาสตร์สองศาสตร์ที่ผสมผสานกันอย่างลงตัวเป็นรูปธรรม ซึ่งเหมาะสมกับผู้ฟังที่เป็นกลุ่มครูและบุคลากรทางการศึกษาที่จะสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในงานการเรียนการสอนและการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนของตนได้อย่างแท้จริง

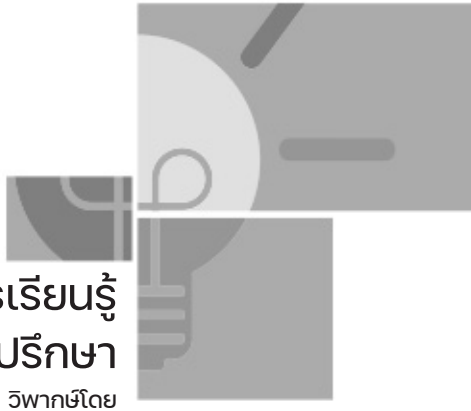

14. จิตวิทยาการเรียนรู้ การให้คำปรึกษา

วิพากษ์โดย
รศ.ดร.สิทธิพงศ์ วัฒนานนท์สกุล
รักษาการแทน รองคณบดีฝ่ายบริหารและวางแผน
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

หัวข้อประกอบด้วยสาระสำคัญ 3 คำ ได้แก่ จิตวิทยา การเรียนรู้ และการให้คำปรึกษา ควรได้กล่าวถึงนิยามของทั้ง 3 คำเพื่อจะได้กำหนดโครงร่างการเขียนในประเด็นที่เกี่ยวข้องได้ จิตวิทยาเป็นศาสตร์ที่ศึกษาพฤติกรรมทั้งที่มองเห็นได้ เช่น พฤติกรรมที่สังเกตได้ วัดความถี่ของการปฏิบัติได้ นิยามชัดเจน และพฤติกรรมที่มองไม่เห็น เช่น คุณลักษณะต่าง ๆ บุคลิกภาพ แรงจูงใจ เป็นต้น เมื่อพิจารณาเรื่องการเรียนรู้ เห็นได้ว่ามีการนิยามว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างค่อนข้างถาวร อาจเพิ่มเติมในส่วนของความสำคัญของหลักการการเรียนรู้ เช่น การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้กับผู้เรียน ที่พิจารณาตามทฤษฎีสิ่งเร้าและการตอบสนองพฤติกรรม หรือการเพิ่มพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของผู้เรียน โดยการเสริมแรงทางบวก การจูงใจให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ กระบวนการเลียนแบบพฤติกรรมที่พึงประสงค์ หรือเกิดบรรทัดฐานกลุ่ม เป็นต้น

นอกจากนี้ ผู้เขียนมีการกล่าวถึงทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคมเป็นสิ่งที่ครูผู้สอนต้องมีความเข้าใจ เนื่องจากในการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตรต่าง ๆ นั้น ล้วนทำให้ผู้เรียนได้เกิดความเข้าใจตนเอง บรรลุงานตามขั้นพัฒนาการในทิศทางบวกแต่ละช่วงวัย เช่น การไว้วางใจ จริงใจกับคนรอบข้าง การเป็นตัวของตนเอง การมีความคิดริเริ่ม การเป็นผู้ที่มีวิริยะอุตสาหะในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น เหล่านี้มีการเชื่อมโยงส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความเข้มแข็งในความเป็นตนเอง (ego strength) เกิดเป็นคุณลักษณะติดตัว ได้แก่ เป็นผู้มีความหวัง ไม่สิ้นหวังกับชีวิต โดยง่าย ความพยายามไม่ย่อท้อในการทำกิจต่าง ๆ เป็นผู้มีการวางแผน วางเป้าหมาย ภูมิใจและเห็นคุณค่าในตนเอง มีความรักความเมตตา สนใจใส่ใจในผู้อื่น ท้ายที่สุดนำไปสู่ผู้พร้อมด้วยปัญญา เมื่อนำทฤษฎีทางพัฒนาการผสานเข้ากับการเรียนรู้ ทำให้ครูสามารถกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ผู้เรียนที่มีความครอบคลุมรอบด้าน

ในประเด็นด้านการปรึกษานั้น วัตถุประสงค์เพื่ออำนวยการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เรียนให้มีการทำหน้าที่ส่วนบุคคลและระหว่างบุคคลมุ่งเน้นที่อารมณ์ สังคม การศึกษา สุขภาพ พัฒนาการ แก้ปัญหาวิกฤติ เพิ่มความสามารถในตนเองในการเติมเต็มความสมบูรณ์แห่งชีวิต ครูในฐานะผู้ที่มีความเกี่ยวข้องใกล้ชิดกับผู้เรียนต้องมีทักษะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเข้าใจปัญหา การตระหนักรู้ในตนเอง การยอมรับทักษะทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางการรู้คิดและพฤติกรรม สาระสำคัญคือเน้นผู้เรียนเกิดกระบวนการดังกล่าวได้ด้วยตนเอง หรือเน้นตัวบุคคลเป็นศูนย์กลางนั่นเอง การปรึกษาจึงเป็นไปเพื่อลดภาวะความไม่สบายใจในบุคคล ปัญหาต่าง ๆ ได้รับการคลี่คลาย ลดความไม่สบายกาย ลดความไม่สบายใจ ไม่สบายอารมณ์ ปมหรือความขัดข้องในความคิดได้รับการผ่อนปรน คลี่คลาย ผู้เรียนทำความเข้าใจนำไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดีทางจิต (psychological well-being) โดยสรุป หากครูมีความเข้าใจและทักษะดังที่ได้กล่าวมาย่อมส่งผลให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้อย่างมีความสุข ส่งผลต่อการบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง

15. การวางแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

รศ.ดร.เทื้อน ทองแก้ว
ที่ปรึกษาอธิการบดี

คุณภาพผู้เรียน คือ ผลลัพธ์ของผู้เรียนเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดเป็นขั้นต่ำ นอกจากนี้ยังมีมาตรฐานของโรงเรียน มาตรฐานครู โดยความสำเร็จของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารจัดการ จึงต้องมีการวางแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ

1. องค์ประกอบการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

1) ระบบโรงเรียน เช่น บริบทและความแตกต่างของแต่ละโรงเรียน

2) การจัดการเรียนรู้ เช่น การวางแผนกลยุทธ์ การประกันคุณภาพการศึกษา ครู ชั้นเรียน สื่อการเรียนรู้ ภาวะทางสังคมและสิ่งแวดล้อม

3) ภาวะทางสังคมและสิ่งแวดล้อม เช่น พื้นฐานของครอบครัว การจัดสภาพแวดล้อม สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ นโยบายทางการศึกษา

2. เป้าหมายที่ต้องการ

การพัฒนาผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ เรียกว่า “กลยุทธ์”

เป้าหมายที่สำคัญตามคุณสมบัติที่พึงประสงค์ หรือมีสมรรถนะ ประกอบด้วย

1) สมรรถนะหลัก ได้แก่ ความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ

2) เทคนิคเฉพาะ ได้แก่ การสื่อสาร เทคโนโลยี ความตระหนักรู้ ความมีวินัย การมีส่วนร่วม

3) ภาวะทางสังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างพลเมืองที่ดี เป็นผู้เรียนที่ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน มีวินัย ฯลฯ

ผู้บริหารต้องทุ่มเทให้กับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยมีครูเป็นหัวใจของการพัฒนาคุณภาพ ทำให้เด็กรักและซาบซึ้งต่อโรงเรียนและครู สังคม และประเทศชาติ

3. การวางแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

การวางแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ต้องเหมาะสมกับระบบ เป็นไปตามบริบทของโรงเรียน และทิศทางของโรงเรียน คือ วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ประเด็นยุทธศาสตร์

กลยุทธ์ที่ใช้ เช่น การสร้างความตระหนักของผู้บริหาร พัฒนาครูช่วยครู เพื่อนช่วยเพื่อน ชุมชนช่วยนักเรียน การจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย online, on- air, on - demand, on- time, on - site เป็นต้น

การพัฒนากลยุทธ์จะต้องมีการวิเคราะห์ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น SWOT analysis ,CIPPO, TOW Matrix, Balanced Scorecard เป็นต้น เพื่อทำความเข้าใจสถานการณ์ บริบท จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคาม เพื่อกำหนดเป็นวิธีการที่เหมาะสมที่สุด

กลยุทธ์จึงเป็นกลวิธีอันชาญฉลาด เป็นวิธีการที่เหมาะสมกับแต่ละบริบท โดยเรื่องหนึ่งอาจใช้หลายกลยุทธ์ก็ได้ การวางแผนกลยุทธ์ต้องวางกรอบให้ถูก นำกระบวนการ PDCA มาใช้ ก็ทำให้สำเร็จเป็นไปตามเป้าหมาย

จุดเน้นในการพัฒนาผู้เรียน คือ ส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนให้แสวงหาความรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ เป็น Smart Teachers และ Smart Students

เมื่อได้แผนกลยุทธ์แล้วต้องนำไปสู่การปฏิบัติ ลงสู่แผนปฏิบัติการ และมีการประเมินความสำเร็จของแผน

ตัวอย่างกลยุทธ์ เช่น การเพิ่มโอกาสของประชากรวัยเรียน การเร่งพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การเสริมสร้างสมรรถนะของผู้บริหารและครู พัฒนาระบบบริหารจัดการ พัฒนาองค์กรเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ระดมทรัพยากรสนับสนุน และการปรับตัวตามสถานการณ์ (resilience)

สรุป การวางแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เป็นการกำหนดวิสัยทัศน์ว่าผู้เรียนควรมีลักษณะที่พึงประสงค์ หรือสมรรถนะหลักเป็นอย่างไรในอนาคต โดยมีครูและผู้บริหารเป็นกลไกหลักในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ตั้งแต่การวางแผนกลยุทธ์จากการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และมีการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

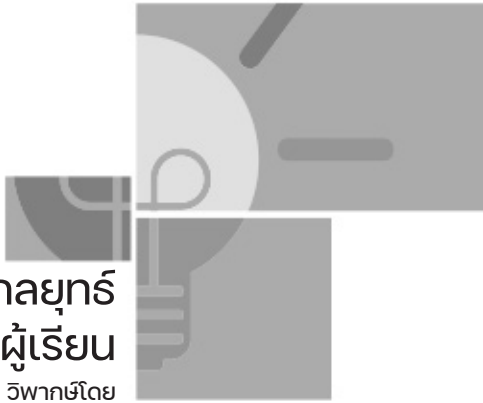

15. การวางแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

วิพากษ์โดย
รศ.ดร.อรรณพ จีนะวัฒน์
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ แขนงวิชาบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ข้อค้นพบจากงานวิจัยจำนวนมากพบตรงกันว่า องค์ประกอบสำคัญลำดับต้น ๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ความรู้ความสามารถของครู ความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในสถานศึกษา ระบบการนิเทศภายในสถานศึกษา เป็นต้น

หากนำองค์ประกอบหลัก ๆ ดังกล่าวมาวิเคราะห์ศักยภาพภายในสถานศึกษาและสภาพแวดล้อมภายนอก (SWOT Analysis) เพื่อนำไปสู่การจัดทำกลยุทธ์เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ก็จะได้กลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างแท้จริง

ดังตัวอย่างที่จะเสนอให้เห็นกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบของการกำหนดกลยุทธ์ ดังนี้

1. วิเคราะห์ศักยภาพหรือสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา (Strength, Weekness Analysis)

- ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา วิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็งเกี่ยวกับ ความรู้ความสามารถ พฤติกรรมการบริหาร ความมุ่งมั่นตั้งใจ การได้รับการยอมรับความเชื่อถือศรัทธาจากครู ผู้ปกครอง ชุมชน ผลงานต่าง ๆ ที่ผ่านมา เป็นต้น
- ความรู้ความสามารถของครู วิเคราะห์ทั้งปริมาณและคุณภาพของครูในสถานศึกษา อาทิ ความมุ่งมั่นตั้งใจในการสอน ความเสียสละ การเห็นประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียน การใฝ่รู้ใฝ่เรียนของครู การยอมรับการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมการทำงาน ระดับความสัมพันธ์ของคณะครู ปริมาณภาระงานที่รับผิดชอบ เป็นต้น
- ความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในสถานศึกษา วิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนเกี่ยวกับ ความพร้อม คุณสมบัติทั้งความรู้ความสามารถของสมาชิกในเครือข่าย ปริมาณและคุณภาพของการประชุมเครือข่าย ระบบที่เอื้อต่อการขับเคลื่อนเครือข่าย เป็นต้น
- ระบบการนิเทศภายในสถานศึกษา วิเคราะห์เกี่ยวกับโครงสร้างของระบบการนิเทศ คุณสมบัติ ความพร้อมของครูผู้นิเทศ การยอมรับและการเห็นความสำคัญของครูผู้รับการนิเทศ สิ่งอำนวยความสะดวกของการนิเทศ เป็นต้น

2. วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกสถานศึกษา (Opportunity, Threat Analysis)

เป็นการวิเคราะห์โอกาสและอุปสรรคที่เกิดจากสังคม ชุมชน และองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีผลต่อการบริหารสถานศึกษาและส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน เช่น วิเคราะห์เกี่ยวกับลักษณะความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชน สภาพเศรษฐกิจ ค่านิยมของชุมชนที่มีต่อการศึกษา คุณภาพของการเมืองท้องถิ่น นโยบายของท้องถิ่นที่เอื้อต่อการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนและธุรกิจในท้องถิ่นที่มีต่อการศึกษาและสถานศึกษา เป็นต้น

จากผลการวิเคราะห์ SWOT ก็จะเห็นว่าสถานศึกษาควรต้องมีกลยุทธ์อะไรที่เหมาะสมและเป็นไปได้ที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ซึ่งจากตัวอย่างของการนำองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนมากำหนดประเด็นการวิเคราะห์ และหากผลการวิเคราะห์ออกมาที่เป็นจุดแข็งและโอกาส ก็อาจจะกำหนดเป็นยุทธศาสตร์เชิงรุกได้ เช่น

1. กลยุทธ์การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการให้กับผู้เรียน ประกอบด้วย โครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเพื่อชีวิต เป็นต้น

2. กลยุทธ์การเพิ่มพูนโอกาสสู่ความเป็นเลิศ ประกอบด้วย โครงการพัฒนาคุณภาพห้องเรียนพิเศษ โครงการส่งเสริมความเป็นเลิศที่หลากหลาย เป็นต้น

3. กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพครูมืออาชีพ ประกอบด้วย โครงการสร้างเสริมจิตวิญญาณและจริยธรรมวิชาชีพครู โครงการพัฒนาศักยภาพด้านการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมกระบวนการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น

4. กลยุทธ์การยกระดับคุณภาพการนิเทศในสถานศึกษา ประกอบด้วย โครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากครูขวัญใจนักเรียน โครงการชุมชนแห่งการเรียนรู้จากครูพี่-น้อง เป็นต้น

จะเห็นได้ว่ากระบวนการวางแผนกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นกระบวนการที่ต้องใช้ทั้งความรู้ ประสบการณ์ และความคิดสร้างสรรค์ จึงจะได้กลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

ผลิตภัณฑ์ และบริการที่น่าสนใจ

ศูนย์พัฒนาทุนมนุษย์
จัดอบรมสัมมนา • โทร : 0-2241-6543

สวนดุสิตโฮมเบเกอรี่
บริการขนมอบ อร่อยๆ • โทร : 0-2244-5444

สวนดุสิตโพล
สำรวจความคิดเห็น • โทร : 0-2244-5210

ศูนย์บริการสื่อและสิ่งพิมพ์กราฟฟิคไซท์
พร้อมผลิตงานสื่อ และสิ่งพิมพ์ • โทร : 0-2244-5080

ศูนย์บริการทดสอบทางวิชาการสวนดุสิต
จัดสอบ วัดผล • โทร : 0-2244-5663